

Bil. S 48

**VERSI BAHASA MELAYU
(EDISI SEMAKAN 1984)**

**PERKARA-PERKARA PERLEMBAGAAN I
PERLEMBAGAAN NEGARA BRUNEI DARUSSALAM**

SUSUNAN BAB-BAB

Bab

Ucapan doa.

Mukadimah.

BAHAGIAN I

PERMULAAN

1. Gelaran.
2. Tafsiran.

BAHAGIAN II

UGAMA

3. Ugama Negara Brunei Darussalam dan cara beribadat.

BAHAGIAN III

KUASA MEMERINTAH

4. Kuasa memerintah dan pegawai-pegawai utama.

BAHAGIAN IV

MAJLIS MESYUARAT DI-RAJA

5. Penubuhan Majlis Mesyuarat Di-Raja.
6. Tugas-tugas Majlis Mesyuarat Di-Raja.
7. Memanggil mesyuarat dan korum.

8. Mempengerusikan Majlis Mesyuarat Di-Raja.
9. Hak pengampunan.

BAHAGIAN V

MAJLIS MESYUARAT MENTERI-MENTERI

10. Penubuhan Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri.
11. Keahlian Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri.
12. Tempoh memegang jawatan dan pengosongan kerusi.
13. *(Dimansuhkan)*.
14. Kehadiran orang-orang bukan Ahli dalam Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri.
15. Tertib tarafnya.
16. Memanggil mesyuarat dan korum.
17. Mempengerusikan Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri.
18. Perundingan dengan Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri.
19. Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan boleh bertindak berlawanan dengan nasihat Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri.
20. Minit-minit mesyuarat.
21. Sumpah yang diangkat oleh Ahli-Ahli.
22. Jurutulis kepada Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri.

*BAHAGIAN VI

MAJLIS MESYUARAT NEGERI

23. Penubuhan Majlis Mesyuarat Negeri.
24. Keahlian Majlis Mesyuarat Negeri.
25. Ahli-Ahli Rasmi Kerana Jawatan.

26. Ahli-Ahli Rasmi.
27. *(Dimansuhkan)*.
28. Ahli-Ahli Yang Dilantik.
29. Kelayakan bagi Ahli Rasmi dan Ahli Yang Dilantik.
30. Pembatalan kelayakan bagi Ahli Rasmi dan Ahli Yang Dilantik.
31. Tempoh memegang jawatan dan pengosongan kerusi.
32. Keputusan tentang persoalan mengenai keahlian Majlis Mesyuarat Negeri dll.
33. Lantikan-lantikan sementara.
34. Kehadiran orang-orang bukan Ahli dalam Majlis Mesyuarat Negeri.
35. Memenuhi tempat-tempat yang kosong.
36. Tertib tarafnya.
37. Speaker.
38. Speaker hendaklah menghadiri dan mempengerusikan mesyuarat.

***BAHAGIAN VII**

PENGUBALAN UNDANG-UNDANG DAN PERATURAN DALAM MAJLIS MESYUARAT NEGERI

39. Kuasa untuk membuat undang-undang.
40. Mengemukakan Rang Undang-Undang dll.
41. Penyiaran Rang Undang-Undang.
42. Jenis Rang Undang-Undang dll. yang tidak boleh dibahaskan tanpa titah perkenan.
43. Pengundian.
44. Tempat-tempat kosong dan korum.
45. Memperkenankan Rang Undang-Undang dll.

46. Gelaran kepada undang-undang dan perkataan-perkataan memperbuatnya.
47. Kuasa-kuasa yang tersimpan.
48. Peraturan-Peraturan Mesyuarat.
49. Sumpah yang diangkat oleh Ahli-Ahli.
50. Jurutulis kepada Majlis Mesyuarat Negeri.
51. Minit-minit mesyuarat.
52. Persidangan-persidangan dll. Majlis Mesyuarat Negeri.
53. Keistimewaan-keistimewaan bagi Majlis Mesyuarat Negeri.
54. Hak Sultan untuk bertitah dalam Majlis Mesyuarat Negeri.
55. Penamatan musim permesyuaratan bagi atau pembubaran Majlis Mesyuarat Negeri.

BAHAGIAN VIII

KEWANGAN

56. Tiada cukai boleh dikenakan melainkan jika dibenarkan oleh undang-undang.
57. Peruntukan Di-Raja bagi Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dan Permaisuri.
58. Kumpulanwang Yang Disatukan.
59. Perbelanjaan yang dikenakan ke atas Kumpulanwang Yang Disatukan.
60. Anggaran-anggaran hasil dan perbelanjaan tahunan.
61. Rang Undang-Undang Perbekalan.
62. Perbelanjaan tambahan dan berlebihan.
63. Kuasa untuk membenarkan perbelanjaan ke atas akaun atau bagi maksud-maksud yang tidak ditentukan.
64. Kumpulanwang Luarjangka.

- 65. Pengeluaran wang dari Kumpulanwang Yang Disatukan.
- 66. Juruaudit Agung.
- 67. Kuasa-kuasa dan kewajipan-kewajipan Juruaudit Agung.
- 68. Laporan Juruaudit Agung.
- 69. Pengecualian hasil dan wang Tabung Ugama Islam.

BAHAGIAN IX

PERKHIDMATAN AWAM

- 70. Tempoh memegang jawatan dalam perkhidmatan awam.
- 71. Suruhanjaya Perkhidmatan Awam.
- 72. Setiausaha kepada Suruhanjaya Perkhidmatan Awam.
- 73. Gaji ahli Suruhanjaya Perkhidmatan Awam.
- 74. Lantikan dalam perkhidmatan awam.
- 75. Peraturan-peraturan.
- 76. Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan menghendaki pengangkatan sumpah.
- 77. *(Dimansuhkan).*
- 78. *(Dimansuhkan).*

BAHAGIAN X

MOHOR KERAJAAN

- 79. Mohor Kerajaan.

BAHAGIAN XI

RAMPAIAN

- 80. Peruntukan-peruntukan untuk menguatkuasakan Perlembagaan.
- 81. Peguam Negara.

- 82. Bahasa rasmi.
- 83. Keadaan Darurat.
- 84. Kesan Perlembagaan ke atas Hak Kedaulatan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan.

BAHAGIAN XII

PINDAAN DAN TAFSIRAN PERLEMBAGAAN

- 85. Pindaan Perlembagaan.
- 86. Tribunal Tafsiran.

JADUAL

BORANG-BORANG.

Pengesahan.

Ucapan doa.

Penyaksian.

PERLEMBAGAAN NEGARA BRUNEI DARUSSALAM*

Permulaan kuatkuasa:

BAHAGIAN I, II, III, X, XI DAN XII 29hb September 1959

[S 105/59]

BAHAGIAN IV, V, VI DAN VII 18hb Oktober 1959

[S 120/59]

BAHAGIAN VIII 1hb Januari 1960

[S 155/59]

BAHAGIAN IX 1hb Januari 1962

[S 108/62]

Ucapan doa.

Bismillahir Rahmanir Rahim, Alhamdulillah Rabbil 'Alamin, Wassalatu Wassalamu 'Ala Saiyidina Muhammad Wa'ala Alihi Wasahbihi Ajma'in.

DENGAN KURNIA ALLAH, BETA, SULTAN OMAR ALI SAIFUDDIN SA'ADUL KHAIRI WADDIN IBNI AL-MARHUM SULTAN MOHAMED JAMALUL-ALAM RAJA DAN KEPALA BAGI DARJAH KERABAT YANG AMAT DIHORMATI, RAJA DAN KEPALA BAGI MAHKOTA BRUNEI, YANG AMAT MULIA DARJAH UTAMA SRI MAHKOTA NEGARA, DARJAH KERABAT YANG UTAMA (KELANTAN), HONORARY KNIGHT COMMANDER OF THE MOST DISTINGUISHED ORDER OF SAINT MICHAEL AND SAINT GEORGE, SULTAN DAN YANG DI-PERTUAN NEGARA BRUNEI DARUSSALAM serta sekalian Jajahan Takluk Rantau dan Pesisirnya.

*Perlembagaan ini telah disiarkan dalam *Warta Kerajaan* Kenyataan S 97/59 dan telah dipinda dengan surat-surat perintah yang berikut —

Pemasyhuran Perlembagaan (Pindaan) 1961 — S 121/61

Pemasyhuran Perlembagaan (Pindaan) 1963 — E 2/63

Pemasyhuran Perlembagaan (Pindaan) 1964 — E 4/64

Perintah Darurat (Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri dan Majlis Mesyuarat Negeri), 1970 — S 59/70

Perintah Darurat (Perlembagaan) (Pindaan) 1983 — S 32/83

Perintah Darurat (Perlembagaan) (Pindaan dan Penggantungan) 1984 — S 8/84

Perintah Darurat (Perlembagaan) (Pindaan) (Bil. 2) 1984 — S 11/84

Perintah Darurat (Agensi Pelaburan Brunei) (Pindaan), 1985 — S 20/85

Mukadimah.

BAHAWASANYA peruntukan telah dibuat dalam suatu Pemasyhuran (dalam Perlembagaan ini disebut sebagai "Pemasyhuran Mengangkat Raja dan Melantik Pemangku Raja, 1959") bagi beberapa perkara yang mengenai Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan, Pengganti Sultan dan Kerabat Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan;

BAHAWASANYA BETA berhajat hendak memerintah menurut peruntukan-peruntukan Perlembagaan ini dan undang-undang Negara Brunei Darussalam dan juga hendak beransur-ansur mengadakan badan-badan perwakilan dalam pemerintahan Negara Brunei Darussalam;

DAN BAHAWASANYA BETA dengan nasihat dan persetujuan Kerabat-Kerabat Di-Raja dan Pembesar-Pembesar menurut adat istiadat telah memutuskan supaya Kerajaan Negara Brunei Darussalam ke hadapan kelak hendaklah dijalankan seperti yang tersebut di bawah ini;

OLEH YANG DEMIKIAN MAKA, BETA, dengan hak-hak dan kuasa-kuasa Beta sebagai Sultan Negara Brunei Darussalam serta sekalian Jajahan Takluk Rantau dan Pesisirnya, DENGAN INI MEMASYHURKAN dengan nama BETA dan bagi pihak diri BETA dan bagi pihak PENGGANTI-PENGGANTI BETA sebagaimana yang tersebut di bawah ini:

BAHAGIAN I

PERMULAAN

Gelaran.

1. Perlembagaan ini boleh digelar sebagai Perlembagaan Negara Brunei Darussalam.

Tafsiran.

2. (1) Dalam Perlembagaan ini, melainkan jika maksudnya berkehendakkan makna yang lain —

"Yang Di-Pertua Adat Istiadat" bermakna orang yang bertaraf dan termasyhur lagi ternama yang dikenali sebagai Duli Pengiran Pemancha atau mana-mana orang yang dilantik oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan untuk memegang jawatan itu;

"Peguam Negara" bermakna pegawai yang dilantik di bawah ceraian (7) bab 4;

"Juruaudit Agung" bermakna pegawai yang dilantik di bawah ceraian (1) bab 66;

"anak Brunei atau warganegara Brunei" bermakna, kecuali jika ceraian (2) bab 29 dikenakan, rakyat Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan menurut peruntukan-peruntukan sebarang undang-undang bertulis berkenaan dengan kerakyatan;

"Peruntukan Di-Raja" bermakna peruntukan yang diberi untuk tanggungan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan atau Permaisuri daripada wang negara;

"Jurutulis kepada Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri" termasuk mana-mana orang yang dilantik oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan untuk menjadi Timbalan Jurutulis kepada Majlis itu;

"Jurutulis kepada Majlis Mesyuarat Negeri" termasuk mana-mana orang yang dilantik oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan untuk menjadi Timbalan Jurutulis kepada Majlis itu;

"Jurutulis kepada Majlis Mesyuarat Di-Raja" termasuk mana-mana orang yang dilantik oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan untuk menjadi Timbalan Jurutulis kepada Majlis itu;

"Komanwel" bermakna negara-negara yang merupakan anggota-anggota Komanwel yang merdeka dan wilayah-wilayah yang perhubungan antarabangsanya adalah seluruhnya atau sebahagiannya tanggungjawab mana-mana negara itu;

"Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri" bermakna Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri Kabinet yang ditubuhkan menurut bab 10;

"Jemaah Pemangku Raja" bermakna Jemaah Pemangku Raja yang dilantik di bawah ceraian (1) bab 13 dari Pemasyhuran Mengangkat Raja dan Melantik Pemangku Raja, 1959;

"hutang" termasuk apa jua tanggungan berhubung dengan tanggungan membayar balik jumlah-jumlah modal dengan bayaran tiap-tiap tahun dan apa jua tanggungan di bawah sebarang jaminan;

"Timbalan Menteri" bermakna orang yang dilantik di bawah ceraiian (9) bab 4;

"jawatan kehakiman yang tinggi" bermakna jawatan Hakim Mahkamah Besar, atau sesebuah mahkamah yang mempunyai bidang kuasa yang tidak terhad dalam perkara-perkara sivil atau jenayah, atau sesebuah mahkamah yang mempunyai bidang kuasa dalam rayuan-rayuan dari mana-mana mahkamah tersebut;

"Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan" bermakna Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam dan termasuk —

(a) jika ada Jemaah Pemangku Raja, Jemaah itu; dan

(b) jika ada Timbalan kepada Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan diberi kuasa menjalankan pekerjaan Baginda, Timbalan itu;

"Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dalam Majlis Mesyuarat" bermakna Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan bertindak setelah berunding dengan Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri tetapi tidak perlu menurut nasihat Majlis itu atau pun semasa Majlis itu bersidang;

"Surat Perintah" termasuk apa jua siaran dalam *Warta Kerajaan*, sama ada atau tidak siaran itu cuma bermaksud untuk menyiarkan sesuatu perbuatan yang dilakukan atau terjadinya sesuatu hal atau kejadian, atau pun selainnya menyampaikan atau bermaksud untuk menyampaikan maklumat;

"Badan Perundangan" bermakna pihak berkuasa yang layak membuat undang-undang bagi Negara Brunei Darussalam;

"Majlis Mesyuarat Negeri" bermakna Majlis Mesyuarat Negeri yang ditubuhkan menurut bab 23;

"mesyuarat" berhubung dengan Majlis Mesyuarat Negeri, bermakna semua persidangan Majlis itu yang diadakan dari tempoh Majlis itu mula bersidang selepas dipanggil pada bila-bila masa sehingga masa Majlis itu ditangguhkan dengan tiada ditetapkan masa mesyuarat yang akan datang atau pun sampai masa Majlis itu ditamatkan Musim Permesyuaratannya atau sampai masa Majlis itu dibubarkan dengan tiada ditamatkan Musim Permesyuaratannya;

"Menteri-Menteri" bermakna orang-orang yang dilantik di bawah ceraiian (4) bab 4;

"Ugama Islam" bermakna Ugama Islam menurut Ahlis Sunnah Waljamaah;

"hasil dan wang-wang tabung Ugama Islam" bermakna segala hasil dan wang tabung terhadap mana Bahagian IV dari Akta Majlis Ugama Islam dan Mahkamah-Mahkamah Kadi (Penggali 77) ada berkenaan;

"hak-hak pencen" termasuk hak-hak menerima pencen setelah sampai umur menerima pencen dan hak-hak menerima wang dari kumpulan-wang simpanan;

"Perdana Menteri" bermakna orang yang dilantik di bawah ceraiian (6) bab 4;

"Majlis Mesyuarat Di-Raja" bermakna Majlis Mesyuarat Di-Raja yang ditubuhkan menurut ceraiian (1) bab 5;

"jawatan Kerajaan" bermakna apa jua jawatan bergaji dalam Kerajaan Negara Brunei Darussalam tetapi tidaklah termasuk Sultan, jawatan Pemangku Raja atau Wazir;

"pegawai Kerajaan" bermakna pemegang mana-mana jawatan Kerajaan dan termasuk sesiapa jua yang dilantik untuk memegang dalam mana-mana jawatan itu;

"Pemangku Raja" bermakna Pemangku Raja yang dilantik di bawah ceraiian (1) bab 13 dari Pemasyhuran Mengangkat Raja dan Melantik Pemangku Raja, 1959;

"Penasihat Ugama" bermakna orang yang sempurna dilantik oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan untuk memegang jawatan itu;

"Mohor Kerajaan" bermakna Mohor Kerajaan Negara Brunei Darussalam yang disebut dalam bab 79;

"Wazir Yang Kanan atau Kepala Wazir" bermakna orang yang bertaraf dan masyhur lagi ternama yang dikenali sebagai Duli Pengiran Perdana Wazir Sahibul Himmah Wal-Waqar; dan "Wazir-Wazir" bermakna Duli Pengiran Perdana Wazir Sahibul Himmah Wal-Waqar, Pengiran Bendahara Seri Maharaja Permaisuarah, Pengiran Di-Gadong Sahibul Mal, Pengiran Pemanha Sahibul Rae Wal-Mashuarah dan Pengiran Temenggong Sahibul Bahar;

"musim permesyuaratan", berhubung dengan Majlis Mesyuarat Negeri, bermakna mesyuarat-mesyuarat yang diadakan oleh Majlis itu mulai dari masa Majlis itu bermesyuarat pada kali pertama selepas Majlis itu ditubuhkan di bawah Perlembagaan, atau selepas musim permesyuaratannya ditamatkan atau selepas Majlis itu dibubarkan pada bila-bila masa, sampai Majlis itu ditamatkan musim permesyuaratannya atau sampai Majlis itu dibubarkan dengan tiada ditamatkan musim permesyuaratannya;

"persidangan", berhubung dengan Majlis Mesyuarat Negeri, bermakna masa Majlis itu bersidang terus-menerus tanpa penangguhan dan termasuk sebarang masa Majlis itu bersidang sebagai Jawatankuasa;

"Peraturan-Peraturan Mesyuarat" bermakna Peraturan-Peraturan Mesyuarat bagi Majlis Mesyuarat Negeri yang dibuat menurut bab 48;

"Mahkamah Besar" bermakna Mahkamah Besar bagi Negara Brunei Darussalam;

"cukai" termasuk sesuatu pengenaan bayaran cukai import atau sesuatu cukai bea tetapi tidak termasuk cukai pintu yang dikutip bagi maksud pihak berkuasa tempatan atau sesuatu bayaran bagi perkhidmatan-perkhidmatan yang diberikan;

"Pegawai Kebajikan Masyarakat" bermakna pegawai yang dilantik oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan untuk bertanggungjawab kepada Baginda bagi kebajikan masyarakat Islam di dalam Negara Brunei Darussalam;

"undang-undang bertulis" termasuk semua Akta, Pemasyihuran dan undang-undang, tambahan, atau mana-mana bahagiannya, tetapi tidak termasuk mana-mana Akta Parlimen United Kingdom atau mana-mana Perintah Seri Baginda Queen dalam Majlis Mesyuarat, Kurnia Di-Raja atau Warkah-Warkah Di-Raja atau mana-mana Undang-Undang yang tidak boleh dipinda oleh mana-mana pihak berkuasa di dalam Negara Brunei Darussalam.

(2) Jika dalam Perlembagaan ini sebutan dibuat mengenai mana-mana pegawai Kerajaan dengan gelaran jawatannya, maka sebutan itu hendaklah diertikan sebagai suatu sebutan mengenai pegawai yang pada masa itu melakukan tugas-tugas jawatan itu.

(3) Bagi maksud-maksud Perlembagaan ini, seseorang itu tidak boleh dianggap memegang suatu jawatan Kerajaan hanya dengan sebab bahawa dia menerima pencen atau elaun lain yang serupa berkaitan dengan perkhidmatannya dengan Seri Baginda Queen atau dengan Kerajaan Negara Brunei Darussalam.

(4) Jika diisytiharkan oleh sebarang undang-undang yang berkuatkuasa pada masa itu di dalam Negara Brunei Darussalam bahawa sesuatu jawatan itu adalah bukan jawatan Kerajaan bagi semua atau sebarang maksud Perlembagaan ini, maka Perlembagaan ini hendaklah berkuatkuasa seolah-olah undang-undang tersebut telah diperbuat dalam Perlembagaan ini.

(5) Sebutan-sebutan dalam Perlembagaan ini kepada "Perlembagaan ini" tidaklah boleh, melainkan jika maksudnya berkehendakkan makna yang lain, diertikan sebagai menyebut mengenai undang-undang tambahan yang dibuat di bawah Perlembagaan ini.

(6) Kecuali sebagaimana yang diperuntukkan sebaliknya dalam Perlembagaan ini atau dikehendaki mengikut maksudnya, Akta Tafsiran dan Perkara-Perkara Am (Penggah 4) (kecuali bab-bab 30, 31 dan 42), hendaklah dipakai bagi mentafsirkan Perlembagaan ini sebagaimana ianya dipakai bagi mentafsirkan semua undang-undang bertulis lain.

BAHAGIAN II

UGAMA

Ugama Negara Brunei Darussalam dan cara beribadat.

3. (1) Ugama rasmi bagi Negara Brunei Darussalam adalah Ugama Islam menurut Ahlis Sunnah Waljamaah:

Tetapi ugama-ugama yang lain boleh diamalkan dengan aman dan sempurna oleh mereka yang mengamalkannya.

(2) Ketua Ugama bagi Negara Brunei Darussalam adalah Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan.

(3) Pegawai yang kanan sekali yang bertanggungjawab kepada Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan berkenaan dengan Ugama, Adat Istiadat dan Kebajikan Negara adalah pertama Pengetua Ugama, kedua Yang Di-Pertua Adat Istiadat dan ketiga Pegawai Kebajikan Masyarakat.

BAHAGIAN III

KUASA MEMERINTAH

Kuasa memerintah dan pegawai-pegawai utama.

4. (1) Kuasa memerintah yang tertinggi bagi Negara Brunei Darussalam adalah terletak dalam tangan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan.

(2) Tertakluk kepada Perlembagaan ini dan sebarang undang-undang bertulis yang lain, kuasa memerintah Negara hendaklah dijalankan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan sendiri atau oleh Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri atau oleh mana-mana Menteri yang diberi kuasa oleh Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri.

(3) Hendaklah ada seorang Perdana Menteri yang akan bertanggungjawab tertakluk kepada peruntukan-peruntukan Perlembagaan ini dan sebarang undang-undang bertulis yang lain kepada Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan bagi menjalankan kuasa memerintah.

(4) Hendaklah ada beberapa orang Menteri yang lain sebagaimana yang mungkin dilantik oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan.

(5) Tiada sesiapa pun boleh dilantik menjadi Perdana Menteri melainkan jika dia itu seorang Melayu Brunei yang beragama Islam mengikut Ahlis Sunnah Waljamaah.

(6) Perdana Menteri dan Menteri-Menteri lain hendaklah dilantik oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dengan Surat Perintah yang ditandatangani oleh Baginda dan dicap dengan Mohor Kerajaan dan hendaklah memegang jawatan masing-masing selama tempoh selagi diperkenankan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan.

(7) Peguam Negara hendaklah dilantik oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dengan kenyataan dalam *Warta Kerajaan* dan hendaklah memegang jawatan tersebut selama tempoh selagi diperkenankan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan.

(8) Saraan Perdana Menteri, Menteri-Menteri dan Timbalan-Timbalan Menteri hendaklah sebagaimana yang mungkin diperuntukkan oleh Badan Perundangan.

(9) Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan boleh melantik Timbalan-Timbalan Menteri yang akan membantu Menteri-Menteri dalam menunaikan kewajipan-kewajipan dan tugas-tugas mereka.

BAHAGIAN IV

MAJLIS MESYUARAT DI-RAJA

Penubuhan Majlis Mesyuarat Di-Raja.

5. (1) Hendaklah diadakan sebuah Majlis yang digelar Majlis Mesyuarat Di-Raja di dalam dan bagi Negara Brunei Darussalam yang ditubuhkan menurut Bahagian ini.

(2) Majlis Mesyuarat Di-Raja, yang Ahli-Ahlinya adalah digelar Ahli-Ahli Majlis Mesyuarat Di-Raja, hendaklah terdiri daripada —

(a) Pemangku-Pemangku Raja, sekiranya Jemaah Pemangku Raja telah dilantik;

(b) Ahli-Ahli Rasmi Kerana Jawatan, iaitu, Perdana Menteri, Wazir-Wazir, Ahli-Ahli Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri, dan orang yang memegang jawatan lain yang dari masa ke semasa diisytiharkan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dengan Pemasyhuran dalam *Warta Kerajaan*;

(c) orang-orang lain (yang akan dinamakan "Ahli-Ahli Yang Dilantik") yang dilantik oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dengan Surat Perintah yang dicap dengan Mohor Kerajaan Negara Brunei Darussalam.

(3) Tiap-tiap Ahli Yang Dilantik dalam Majlis Mesyuarat Di-Raja itu hendaklah memegang jawatan masing-masing selama tempoh selagi diperkenankan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dan tertakluk kepadanya bagi tempoh dan dengan syarat-syarat sebagaimana yang ditentukan dalam Surat Perintah yang melantiknya.

(4) Tiap-tiap Ahli Majlis Mesyuarat Di-Raja hendaklah, sebelum menjalankan kewajipan-kewajipan jawatannya, mengangkat atau membuat dan menandatangani di hadapan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan, atau, jika Jemaah Pemangku Raja telah dilantik, di hadapan Pemangku Raja laki-laki yang kanan, atau di hadapan orang lain yang dilantik oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan atau oleh Pemangku Raja laki-laki yang kanan, suatu sumpah atau pengakuan dalam bentuk yang dinyatakan sebagai Borang I di dalam Jadual.

(5) Sungguh pun dia bukan Ahli Majlis Mesyuarat Di-Raja, maka Peguam Negara —

(a) berhak menghadiri mesyuarat Majlis itu bagi maksud untuk membantu Majlis itu menasihatkan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan mengenai perjalanan kuasa-kuasa yang terletak dalam tangan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan menurut ceraiian (1) bab 9; dan

(b) boleh, jika dititahkan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan atau jika dikehendaki oleh mana-mana orang lain yang mempengerusikan mesyuarat Majlis itu, menghadiri sebarang mesyuarat Majlis itu bagi maksud untuk memberi nasihat kepada Majlis itu berhubung dengan sebarang perkara lain.

Tugas-tugas Majlis Mesyuarat Di-Raja.

6. (1) Majlis Mesyuarat Di-Raja —

(a) hendaklah menasihatkan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan berhubung dengan hak Baginda untuk mengurniakan pengampunan dan berhubung dengan pindaan atau pembatalan sebarang peruntukan Perlembagaan ini, masing-masing menurut bab-bab 9 dan 85;

(b) hendaklah, tertakluk kepada peruntukan-peruntukan sebarang undang-undang bertulis, menasihatkan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan tentang lantikan orang-orang ke pangkat-pangkat, gelaran-gelaran, kehormatan-kehormatan dan kebesaran adat istiadat Melayu Brunei, dan menentukan tugas-tugas yang berhubung dengannya; dan

(c) hendaklah menjalankan tugas-tugas lain yang diberi kepadanya oleh sebarang undang-undang bertulis atau oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan.

(2) Minit-minit mesyuarat bagi tiap-tiap persidangan Majlis Mesyuarat Di-Raja hendaklah disimpan.

(3) Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan hendaklah melantik seorang yang layak dan sesuai untuk menjadi Jurutulis kepada Majlis Mesyuarat Di-Raja, dan orang itu hendaklah, sebelum memulakan kewajipan-kewajipan jawatannya, mengangkat atau membuat dan menandatangani di hadapan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan atau Pemangku Raja laki-laki yang kanan,

mengikut mana yang berkenaan, suatu sumpah atau pengakuan dalam bentuk yang dinyatakan sebagai Borang II di dalam Jadual.

(4) Tertakluk kepada sebarang peruntukan yang terkandung di dalam mana-mana undang-undang bertulis lain, penggunaan mana-mana kuasa yang diberikan kepada, atau pelaksanaan sebarang perbuatan atau perkara oleh, Majlis Mesyuarat Di-Raja, boleh dinyatakan dengan surat yang ditandatangani oleh Jurutulis kepada Majlis Mesyuarat Di-Raja.

Memanggil mesyuarat dan korum.

7. (1) Majlis Mesyuarat Di-Raja tidak boleh dipanggil bermesyuarat kecuali dengan titah perkenan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan, atau, jika Jemaah Pemangku Raja telah dilantik, oleh Pemangku Raja laki-laki yang kanan, atau, jika Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan tidak berada di Negara Brunei Darussalam dan Jemaah Pemangku Raja tiada dilantik, oleh Kepala Wazir.

(2) (a) Tiada sebarang urusan pun boleh dijalankan pada mana-mana mesyuarat Majlis Mesyuarat Di-Raja jika kurang dari satu pertiga Ahli-Ahli Majlis itu (selain daripada Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan atau orang lain yang mempengerusikan mesyuarat) hadir dalam mesyuarat itu, dan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan atau mana-mana Ahli lain Majlis itu yang hadir di mesyuarat itu tidak bersetuju urusan tersebut dijalankan oleh kerana bilangan ahli yang hadir tidak cukup.

(b) Jika bilangan Ahli-Ahli Majlis Mesyuarat Di-Raja yang hadir itu tidak boleh dibahagi tiga, maka, bagi maksud ceraiian ini, bilangan ahli yang hadir itu hendaklah dianggap bilangan yang tertinggi selepas itu yang boleh dibahagi tiga.

(3) Mana-mana mesyuarat dan keputusan Majlis Mesyuarat Di-Raja adalah sah, meskipun ada orang yang tidak berhak berbuat sedemikian mengambil bahagian dalam mesyuarat itu.

Mempengerusikan Majlis Mesyuarat Di-Raja.

8. (1) Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan hendaklah, seboleh-bolehnya, mempengerusikan mesyuarat mesyuarat Majlis Mesyuarat Di-Raja.

(2) Jika Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan tidak hadir, maka orang yang akan mempengerusikan mesyuarat itu hendaklah —

(a) jika Jemaah Pemangku Raja telah dilantik, Pemangku Raja laki-laki yang kanan yang hadir;

(b) jika Jemaah Pemangku Raja tiada dilantik, Ahli Majlis Mesyuarat Di-Raja yang dilantik oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan atau, semasa ketiadaan Ahli tersebut atau jika Ahli tersebut tiada dilantik, Kepala Wazir; dan

(c) dalam sebarang hal lain, Ahli Rasmi Kerana Jawatan Majlis Mesyuarat Di-Raja yang hadir yang terdahulu dalam susunan jawatan Pegawai-Pegawai yang disebut dalam perenggan (b) ceraiian (2) bab 5.

Hak pengampunan.

9. (1) Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan boleh, pada bila-bila masa, menjalankan, berhubung dengan mana-mana kesalahan yang atasnya seseorang pesalah itu boleh dibicarakan di dalam Negara Brunei Darussalam, satu atau lebih dari kuasa-kuasa yang berikut sebagaimana yang Baginda fikirkan patut, iaitu kuasa untuk —

(a) mengurniakan kepada sesiapa jua yang berkaitan dengan, atau didapati sabit, mana-mana kesalahan sedemikian itu suatu pengampunan sama ada tanpa syarat atau tertakluk kepada syarat-syarat yang sah;

(b) mengurniakan kepada sesiapa jua suatu penangguhan, sama ada bagi tempoh yang tidak tentu atau selama sesuatu tempoh yang tertentu, perlaksanaan apa jua hukuman yang dijatuhkan ke atas orang itu kerana kesalahan sedemikian;

(c) menggantikan dengan suatu hukuman yang kurang berat hukuman yang dijatuhkan ke atas orang itu kerana kesalahan tersebut;

(d) menghapuskan kesemua atau mana-mana bahagian dari sebarang hukuman yang dijatuhkan kerana kesalahan itu atau dari sebarang jumlah wang yang dikenakan sebagai suatu hukuman atau perampasan, atau jika tidak kena dibayar kepada Negara Brunei Darussalam, Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan atau mana-mana orang lain kerana kesalahan sedemikian; atau

(e) memerintahkan supaya dilepaskan mana-mana orang yang mungkin dipenjarakan kerana tidak membayar sebarang jumlah wang yang tersebut di atas.

(2) Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan tidaklah boleh mengampunkan atau menangguhkan hukuman terhadap mana-mana pesalah di bawah ceraiian (1) melainkan jika dalam

pandangan Baginda patut untuk berbuat demikian setelah menerima nasihat mengenainya daripada Majlis Mesyuarat Di-Raja; tetapi, dalam semua hal tersebut, Baginda hendaklah memutuskan sama ada untuk mengurniakan atau tidak mengurniakan pengampunan atau penangguhan hukuman mengikut fikiran Baginda sendiri, sama ada Ahli-Ahli Majlis Mesyuarat Di-Raja bersetuju dengannya atau pun tidak, tetapi, jika keputusan Baginda berlawanan dengan nasihat kebanyakan Ahli-Ahli itu, maka Baginda hendaklah menulis alasan-alasan Baginda dengan sepenuhnya dalam minit Majlis Mesyuarat Di-Raja.

(3) *(Dimansuhkan).*

(4) Adalah menjadi kewajipan Peguam Negara untuk memberi kepada Majlis Mesyuarat Di-Raja sebarang maklumat yang mungkin ada pada pihak pendakwa berkenaan dengan mana-mana pesalah yang telah dijatuhkan hukuman mati yang mungkin penting berhubung dengan pesalah itu pada menjalankan kuasa-kuasa yang terletak dalam tangan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan menurut cerai (1).

BAHAGIAN V

MAJLIS MESYUARAT MENTERI-MENTERI

Penubuhan Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri.

10. Hendaklah diadakan sebuah Majlis yang digelar Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri di dalam dan bagi Negara Brunei Darussalam, yang ditubuhkan menurut peruntukan-peruntukan Bahagian ini.

Keahlian Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri.

11. Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri hendaklah dipengerusikan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dan hendaklah terdiri daripada Menteri-Menteri yang dilantik di bawah cerai (6) bab 4.

Tempoh memegang jawatan dan pengosongan kerusi.

12. Tertakluk kepada Perlembagaan ini tiap-tiap ahli hendaklah menduduki kerusinya di dalam Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri selama tempoh selagi diperkenankan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan.

13. *(Dimansuhkan).*

Kehadiran orang-orang bukan Ahli dalam Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri.

14. Bilamana Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan atau orang lain yang mempengerusikan mesyuarat menghendaki untuk mendapatkan nasihat bersangkutan dengan hal ehwal Kerajaan daripada sesiapa jua, maka Baginda atau dia boleh menghendaki orang itu untuk menghadiri mana-mana mesyuarat Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri bagi maksud tersebut.

Tertib tarafnya.

15. Ahli-Ahli Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri hendaklah mempunyai ketinggian pangkat dan keutamaan di kalangan mereka sendiri dalam Majlis itu sebagaimana yang dititahkan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan.

Memanggil mesyuarat dan korum.

16. (1) Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri tidak boleh dipanggil bermesyuarat kecuali dengan titah perkenan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan.

(2) Tiada sebarang urusan pun boleh dijalankan pada mana-mana mesyuarat Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri jika Ahli-Ahli Majlis yang hadir pada mesyuarat itu (selain dari Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan atau orang lain yang mempengerusikan mesyuarat) kurang daripada lima orang bilangannya, dan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan atau mana-mana Ahli Majlis itu yang hadir dalam mesyuarat tersebut tidak bersetuju urusan tersebut dijalankan oleh kerana Ahli-Ahli yang hadir itu tidak cukup bilangannya.

(3) Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri tidak boleh hilang kelayakannya dari menjalankan urusan disebabkan oleh sebarang kekosongan di kalangan Ahli-Ahlinya, termasuk mana-mana kekosongan yang tidak dipenuhi apabila Majlis itu mula-mula ditubuhkan atau ditubuhkan semula pada bila-bila masa; dan mana-mana mesyuaratnya adalah sah meskipun ada orang yang tidak berhak berbuat sedemikian mengambil bahagian dalam mesyuarat itu.

Mempengerusikan Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri.

17. Jika Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan tidak hadir, maka orang yang akan mempengerusikan mesyuarat itu hendaklah Ahli Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri yang hadir yang terdahulu dalam susunan keutamaan menurut bab 15.

Perundingan dengan Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri.

18. (1) Dalam menjalankan kuasa-kuasa Baginda dan melaksanakan kewajipan-kewajipan Baginda, Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan hendaklah, tertakluk kepada peruntukan-peruntukan bab ini, berunding dengan Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri.

(2) Ceraian (1) bab ini tidak boleh dikenakan terhadap penggunaan atau perlaksanaan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan mana-mana kuasa atau kewajipan (sama ada diberikan atau dikenakan ke atas Baginda oleh Perlembagaan ini atau oleh sebarang undang-undang bertulis lain) jika undang-undang yang dengan mana kuasa atau kewajipan itu diberikan atau dikenakan memberi kuasa atau menghendaki Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan menggunakan kuasa itu atau melaksanakan kewajipan itu setelah berunding dengan pihak berkuasa selain daripada Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri atau tidak menghendaki Baginda berunding dengan mana-mana pihak berkuasa.

(3) Dengan tidak menghiraukan ceraian (1), Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan adalah tidak dikehendaki untuk berunding dengan Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri dalam hal-hal —

(a) jika pada fikiran Baginda, faedah Negara Brunei Darussalam akan terganggu kalau Baginda berunding dengan Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri;

(b) jika perkara-perkara yang hendak diputuskan itu, pada fikiran Baginda, kurang sangat mustahaknya dan tidak berkehendakkan nasihat Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri; atau

(c) jika perkara-perkara yang hendak diputuskan itu, pada fikiran Baginda, mustahak disegerakan dan Baginda tidak sempat berunding dengan Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri:

Dengan syarat bahawa, dalam setiap hal yang termasuk di bawah perenggan (c), Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan hendaklah, dengan seberapa segeranya, memberitahu Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri mengenai langkah-langkah yang telah diambil oleh Baginda serta sebab langkah-langkah itu diambil.

(4) Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dan Perdana Menteri sahaja yang berhak mengemukakan masalah kepada Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri, tetapi jika Perdana Menteri enggan mengemukakan apa-apa masalah kepada Majlis itu apabila diminta secara bertulis oleh seseorang Ahli Majlis itu untuk berbuat demikian, maka Ahli itu berkuasa untuk menghendaki supaya permintaannya yang bertulis itu dimasukkan

ke dalam minit mesyuarat bersama dengan jawapan yang diberikan oleh Perdana Menteri.

Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan boleh bertindak berlawanan dengan nasihat Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri.

19. (1) Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan boleh bertindak berlawanan dengan nasihat yang diberikan kepada Baginda oleh kebanyakan Ahli Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri, jika pada fikiran Baginda, baik dilakukan sedemikian; jika Baginda berbuat sedemikian, Baginda hendaklah menyatakan dengan sepenuhnya secara bertulis sebab Baginda berbuat sedemikian untuk dimasukkan ke dalam minit mesyuarat.

(2) Bilamana Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan bertindak bertentangan dengan nasihat Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri, maka mana-mana Ahli adalah berkuasa untuk menghendaki supaya dicatatkan di dalam minit-minit mesyuarat apa jua nasihat atau pendapat yang telah diberikan oleh Ahli itu atas masalah itu berserta dengan alasan-alasannya.

Minit-minit mesyuarat.

20. (1) Minit-minit mesyuarat bagi semua mesyuarat Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri hendaklah disimpan.

(2) Seberapa segera yang boleh selepas minit-minit bagi sesuatu mesyuarat Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri telah disahkan, satu salinannya yang lengkap hendaklah disebarkan oleh Jurutulis Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri ke hadapan majlis Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan.

Sumpah yang diangkat oleh Ahli-Ahli.

21. Tiap-tiap ahli Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri, selain daripada Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan, hendaklah, sebelum memulakan kewajipan-kewajipan jawatannya, mengangkat atau membuat dan menandatangani di hadapan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan, atau orang lain yang diberi kuasa oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan, suatu sumpah atau pengakuan dalam bentuk yang dinyatakan sebagai Borang III di dalam Jadual:

Dengan syarat bahawa seseorang yang dahulunya menjadi Ahli Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri dilantik semula menjadi Ahli Majlis itu dalam masa sebulan selepas tamat lantikannya yang dahulu itu, maka dia boleh

memulakan kewajipan jawatannya tanpa sekali lagi mengangkat atau membuat dan menandatangani sumpah atau pengakuan tersebut.

Jurutulis kepada Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri.

22. Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan hendaklah melantik seorang yang layak dan sesuai untuk menjadi Jurutulis kepada Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri, dan orang itu hendaklah, sebelum memulakan kewajipan jawatannya, mengangkat atau membuat dan menandatangani di hadapan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan atau Ahli lain yang mempengerusikan mesyuarat Majlis itu, suatu sumpah atau pengakuan dalam bentuk yang dinyatakan sebagai Borang II di dalam Jadual.

***BAHAGIAN VI**

MAJLIS MESYUARAT NEGERI

Penubuhan Majlis Mesyuarat Negeri.

23. Hendaklah diadakan sebuah Majlis Mesyuarat Negeri, yang ditubuhkan menurut peruntukan-peruntukan Bahagian ini.

Keahlian Majlis Mesyuarat Negeri.

24. Majlis Mesyuarat Negeri hendaklah mengandungi enam orang Ahli Rasmi Kerana Jawatan, lima orang Ahli Rasmi dan sepuluh orang Ahli Yang Dilantik.

Ahli-Ahli Rasmi Kerana Jawatan.

25. Ahli-Ahli Rasmi Kerana Jawatan bagi Majlis Mesyuarat Negeri adalah Perdana Menteri, Menteri, Peguam Negara dan Penasihat Ugama.

Ahli-Ahli Rasmi.

26. Ahli-Ahli Rasmi bagi Majlis Mesyuarat Negeri hendaklah mereka yang memegang jawatan Kerajaan dan hendaklah dilantik oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dengan Surat Perintah yang dicap dengan Mohor Kerajaan.

27. *(Dimansuhkan).*

*[Digantung sementara — S 8/84]

Ahli-Ahli Yang Dilantik.

28. Ahli-Ahli Yang Dilantik bagi Majlis Mesyuarat Negeri hendaklah mereka yang tidak memegang jawatan Kerajaan, dan hendaklah dilantik oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dengan Surat Perintah yang dicap dengan Mohor Kerajaan.

Kelayakan bagi Ahli Rasmi dan Ahli Yang Dilantik.

29. (1) Tertakluk kepada bab 30, mana-mana orang selain daripada Pemangku Raja yang menjadi rakyat Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dan telah mencapai umur 21 tahun, adalah layak dilantik menjadi Ahli Rasmi atau Ahli Yang Dilantik bagi Majlis Mesyuarat Negeri.

(2) Bagi maksud-maksud bab ini, perkataan "rakyat Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan" hendaklah mempunyai makna yang sama seperti yang diberi kepadanya oleh Akta Taraf Kebangsaan Brunei (Penggali 15) yang berkuatkuasa pada masa itu.

Pembatalan kelayakan bagi Ahli Rasmi dan Ahli Yang Dilantik.

30. Tiada sesiapa pun layak dilantik menjadi Ahli Rasmi atau Ahli Yang Dilantik bagi Majlis Mesyuarat Negeri atau setelah dilantik demikian boleh menduduki kerusinya atau mengundi dalam Majlis itu, jika —

(a) dia dengan perbuatannya sendiri telah mengaku taat setia kepada kuasa atau negara di luar Negara Brunei Darussalam;

(b) dia telah diisytiharkan telah hilang akalunya di bawah sebarang undang-undang yang berkuatkuasa di dalam Negara Brunei Darussalam;

(c) dia telah dijatuhi hukuman mati atau dihukum penjara (dengan nama apa pun juga disebut) oleh sesebuah Mahkamah di Negara Brunei Darussalam, di mana-mana bahagian Komanwel atau di Republik Ireland:

Dengan syarat bahawa perenggan ini tidaklah boleh dikenakan kepada mana-mana orang —

(i) sehingga masa untuk membuat suatu rayuan telah luput atau, jika dia telah membuat rayuan, sehingga rayuan itu ditolak atau dibenarkan tetapi mahkamah rayuan telah menjatuhkan hukuman mati atau penjara (dengan nama apa pun juga disebut);

(ii) yang telah mendapat pengampunan dengan tiada bersyarat;

- (iii) jika 3 tahun atau lebih telah limpas sejak tamatnya hukuman penjara itu;
- (iv) jika Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan telah memerintahkan supaya orang itu tidak dikenakan perenggan ini setelah menimbangkan dengan sepenuhnya hal keadaan tersebut;

(d) dia adalah seorang bankrap yang belum dilepaskan, setelah dia dihukum atau pun diisytiharkan bankrap di bawah sebarang undang-undang yang berkuatkuasa di Negara Brunei Darussalam atau di mana-mana negara asing; atau

(e) dia adalah suatu pihak, atau rakan kongsi dalam suatu firma atau seorang pengarah atau pengurus suatu syarikat yang menjadi suatu pihak, dalam sebarang kontrak yang berharga lebih seribu ringgit dengan Kerajaan bagi atau kerana perkhidmatan awam, dan dia tidak memberitahu kepada Speaker akan keadaan kontrak tersebut dan kepentingannya, atau kepentingan firma atau syarikat tersebut di dalam kontrak itu;

Dengan syarat bahawa seseorang itu tidaklah boleh dianggap sebagai suatu pihak dalam suatu kontrak dengan Kerajaan bagi maksud-maksud perenggan ini oleh sebab dia memegang, atau memangku, mana-mana jawatan Kerajaan.

Tempoh memegang jawatan dan pengosongan kerusi.

31. (1) Tiap-tiap Ahli Rasmi dan Ahli Yang Dilantik bagi Majlis Mesyuarat Negeri akan menduduki kerusinya dalam Majlis Mesyuarat Negeri selama tempoh selagi diperkenankan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan.

(2) Tiap-tiap Ahli Rasmi dan Ahli Yang Dilantik bagi Majlis Mesyuarat Negeri hendaklah berhenti daripada menjadi Ahli apabila Majlis Mesyuarat Negeri dibubarkan setelah dia dilantik atau sebelum pembubaran itu jika kerusinya itu terkosong di bawah Perlembagaan ini.

(3) Kerusi Ahli Rasmi atau Ahli Yang Dilantik akan terkosong —

(a) jika dia dilantik menjadi Pemangku Raja;

(b) jika dia memohon berhenti daripada menjadi Ahli Majlis Mesyuarat Negeri, dengan surat yang ditandatangani dan dialamatkan kepada Jurutulis kepada Majlis Mesyuarat Negeri; dan jika dia Ahli Rasmi, permohonannya minta berhenti itu telah diperkenankan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan;

(c) jika dia tidak hadir dalam dua mesyuarat Majlis Mesyuarat Negeri berturut-turut tanpa mendapat keizinan daripada Speaker untuk tidak hadir atau untuk terus tidak hadir dalam mesyuarat tersebut, sebelum tamat salah satu mesyuarat tersebut;

(d) jika, sebagai Ahli Rasmi, dia berhenti memegang jawatan Kerajaan;

(e) jika, sebagai Ahli Yang Dilantik, dia telah dilantik menjawat secara tetap mana-mana jawatan Kerajaan; atau

(f) jika timbul sebarang keadaan yang, jika dia bukan seorang Ahli Majlis Mesyuarat Negeri, akan menyebabkan dibatalkan kelayakannya di bawah bab 30.

(4) Jika Ahli Yang Dilantik telah dilantik buat sementara memegang atau memangku mana-mana jawatan Kerajaan, maka dia tidaklah berhak menduduki kerusi atau mengambil bahagian dalam persidangan Majlis Mesyuarat Negeri sebagai Ahli Yang Dilantik selagi dia memegang atau memangku jawatan itu.

(5) Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan boleh, dengan alasan yang pada pendapat Baginda sebagai memuaskan dan memadai, dengan Surat Perintah yang dicap dengan Mohor Kerajaan, mengisytiharkan bahawa seseorang Ahli, melainkan Ahli Rasmi Kerana Jawatan, tidak berupaya melakukan tugas-tugas sebagai Ahli Majlis Mesyuarat Negeri; dan setelah itu, Ahli tersebut tidaklah berhak menduduki kerusi atau mengambil bahagian dalam persidangan Majlis Mesyuarat Negeri sehingga dia diisytiharkan, menurut cara yang tersebut di atas, bahawa dia telah berupaya semula melakukan tugas-tugasnya.

(6) Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan boleh, dengan alasan yang pada pendapat Baginda sebagai memuaskan dan memadai, dengan Surat Perintah yang dicap dengan Mohor Kerajaan, menggantung mana-mana Ahli, selain dari Ahli Rasmi Kerana Jawatan, daripada menjalankan tugas-tugasnya sebagai Ahli, dan, setelah itu Ahli tersebut tidaklah berhak menduduki kerusi atau mengambil bahagian dalam persidangan Majlis Mesyuarat Negeri selagi penggantungannya daripada menjalankan tugas-tugas itu masih berkuatkuasa; dan setiap penggantungan tersebut hendaklah terus berkuatkuasa sehingga ia dibatalkan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan, dengan Surat Perintah yang dicap dengan Mohor Kerajaan, atau sehingga orang yang dikenakan penggantungan itu berhenti daripada menjadi Ahli Majlis Mesyuarat Negeri.

(7) Jika mana-mana Ahli Rasmi Kerana Jawatan bagi Majlis Mesyuarat Negeri dilantik menjadi Pemangku Raja dan masih lagi memegang jawatan asalnya itu, maka dia tidaklah berhak, selagi menjadi Pemangku Raja, menduduki kerusi atau mengambil bahagian dalam persidangan Majlis Mesyuarat Negeri sebagai Ahli Rasmi Kerana Jawatan.

(8) Mana-mana orang yang berhenti menjadi Ahli Majlis Mesyuarat Negeri, boleh dari masa ke semasa, jika layak, dilantik atau dipilih semula, mengikut mana yang berkenaan, menjadi Ahli.

Keputusan tentang persoalan mengenai keahlian Majlis Mesyuarat Negeri dll.

32. (1) Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan sahaja yang mempunyai bidang kuasa untuk memutuskan sebarang persoalan sama ada —

(a) mana-mana Ahli Rasmi atau mana-mana Ahli Yang Dilantik bagi Majlis Mesyuarat Negeri telah sah dilantik sebagai seorang Ahli bagi Majlis itu; atau

(b) mana-mana Ahli tersebut telah mengosongkan kerusinya dalam Majlis itu.

(2) *(Dimansuhkan).*

Lantikan-lantikan sementara.

33. (1) Jika pada masa itu —

(a) salah seorang daripada Ahli-Ahli itu dilantik menjadi Pemangku Raja;

(b) tugas-tugas Ahli-Ahli Rasmi Kerana Jawatan bagi Majlis Mesyuarat Negeri ditunaikan oleh kurang dari lapan orang;

(c) seorang Ahli Rasmi menunaikan tugas-tugas salah satu daripada jawatan-jawatan tersebut;

(d) kerusi bagi seorang Ahli Rasmi atau seorang Ahli Yang Dilantik adalah kosong selain daripada disebabkan oleh pembubaran Majlis itu;

(e) seseorang Ahli itu tidak boleh duduk di dalam Majlis Mesyuarat Negeri kerana telah diisytiharkan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan, sebagaimana yang diperuntukkan dalam ceraihan (5) bab 31, bahawa dia tidak berupaya menunaikan tugas-tugasnya sebagai seorang Ahli;

(f) seseorang Ahli itu, selain dari Ahli Rasmi Kerana Jawatan atau Ahli Yang Dipilih, tidak boleh duduk di dalam Majlis Mesyuarat Negeri disebabkan oleh penggantungannya sebagaimana yang diperuntukkan dalam ceraihan (6) bab 31;

(g) seorang Ahli Yang Dilantik telah dilantik buat sementara untuk menjawat atau memegang suatu jawatan Kerajaan; atau

(h) seorang Ahli Rasmi atau seorang Ahli Yang Dilantik tidak berada di Negara Brunei Darussalam,

maka Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan boleh, dengan Surat Perintah yang dicap dengan Mohor Kerajaan, melantik seseorang itu untuk menjadi Ahli selama tempoh kekosongan itu.

(2) Jika kekurangan itu adalah dalam bilangan Ahli-Ahli Rasmi Kerana Jawatan atau Ahli-Ahli Rasmi, maka orang yang dilantik itu hendaklah orang yang memegang jawatan Kerajaan.

(3) Tiap-tiap orang yang dilantik demikian, selagi lantikannya itu ada, adalah disifatkan —

(a) jika berlaku kekurangan dalam bilangan orang-orang yang menduduki kerusi dalam Majlis Mesyuarat Negeri sebagai Ahli-Ahli Rasmi Kerana Jawatan atau Ahli-Ahli Rasmi, sebagai Ahli Rasmi; dan

(b) jika berlaku kekurangan dalam bilangan orang-orang yang menduduki kerusi dalam Majlis Mesyuarat Negeri sebagai Ahli-Ahli Yang Dilantik, sebagai Ahli Yang Dilantik,

dan, tertakluk kepada bab ini, bab 31 hendaklah dengan itu dikenakan.

(4) Mana-mana lantikan sementara itu boleh dibatalkan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dengan Surat Perintah yang dicap dengan Mohor Kerajaan.

(5) Sesuatu lantikan sementara hendaklah terhenti daripada berkuatkuasa setelah orang yang dilantik itu diberitahu oleh Jurutulis Majlis Mesyuarat Negeri mengenai pembatalan lantikan tersebut, atau setelah lantikan itu digantikan dengan lantikan seseorang secara tetap bagi memenuhi kekosongan itu, atau pun jika kekosongan itu sudah dipenuhi.

Kehadiran orang-orang bukan Ahli dalam Majlis Mesyuarat Negeri.

34. (1) Apabila Speaker menghendaki nasihat daripada mana-mana orang di dalam Negara Brunei Darussalam mengenai sebarang perkara yang hendak dibentangkan di hadapan Majlis Mesyuarat Negeri, maka dia boleh menghendaki mana-mana orang itu untuk menghadiri Majlis Mesyuarat Negeri bagi maksud tersebut.

(2) Mana-mana orang yang dikehendaki hadir itu boleh, dengan kebenaran Speaker dan tertakluk kepada Peraturan-Peraturan Mesyuarat, memberi ucapan di hadapan Majlis Mesyuarat Negeri tetapi, kecuali sebagaimana yang disebutkan di atas, dia tidaklah boleh mengambil bahagian dalam persidangan Majlis itu.

Memenuhi tempat-tempat yang kosong.

35. (1) Apabila kerusi seseorang Ahli Rasmi atau seseorang Ahli Yang Dilantik bagi Majlis Mesyuarat Negeri menjadi kosong, maka kekosongan itu hendaklah dipenuhi dengan lantikan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan menurut Perlembagaan ini.

(2) *(Dimansuhkan).*

Tertib tarafnya.

36. (1) Ahli-Ahli Majlis Mesyuarat Negeri hendaklah mempunyai ketinggian pangkat dan keutamaan dalam Majlis itu seperti berikut —

Pertama, Ahli-Ahli Rasmi Kerana Jawatan menurut tertib susunan jawatan-jawatan mereka yang disebut dalam bab 25;

Kedua, Ahli-Ahli Rasmi dan Ahli-Ahli Yang Dilantik menurut tarikh Surat-Surat Perintah yang melantik mereka masing-masing, atau jika dilantik pada hari yang sama, menurut susunan sebagaimana yang dititahkan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan; dan

Ketiga, Ahli-Ahli sementara menurut susunan sebagaimana yang dititahkan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan.

(2) Apabila mana-mana orang dilantik semula menjadi Ahli Majlis Mesyuarat Negeri bagi memenuhi kekosongan yang disebabkan oleh tamat tempoh jawatannya sendiri, jarak waktu antara tamat tempoh dan lantikan semula itu tidak akan dikira dalam menghitung, bagi maksud-maksud bab ini, kelamaan masa orang itu menjadi Ahli Majlis itu.

Speaker.

37. (1) Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan boleh, dengan Surat Perintah yang dicap dengan Mohor Kerajaan, melantik seorang Speaker bagi Majlis Mesyuarat Negeri sama ada daripada kalangan Ahli-Ahli Majlis itu atau pun daripada kalangan orang-orang yang bukan Ahli Majlis itu; tetapi melainkan jika dan sehingga seorang Speaker telah dilantik

atau jika pada bila-bila masa tidak ada Speaker dilantik, sebutan-sebutan dalam Perlembagaan ini (selain dari dalam bab ini) kepada Speaker hendaklah ditafsirkan sebagai sebutan-sebutan kepada Perdana Menteri.

(2) Mana-mana orang yang dilantik sebagai Speaker akan memegang jawatan itu selama tempoh selagi diperkenankan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dan, tertakluk kepadanya, selama tempoh sebagaimana yang mungkin ditentukan dalam Surat Perintah yang melantiknya:

Dengan syarat bahawa Speaker boleh, dengan surat yang ditandatangani dan disembahkan ke hadapan majlis Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan, meletakkan jawatannya dan, dalam hal seorang Speaker yang dilantik daripada kalangan Ahli-Ahli Majlis Mesyuarat Negeri, dia hendaklah meletakkan jawatannya jika dia berhenti daripada menjadi Ahli Majlis itu.

Speaker hendaklah menghadiri dan mempengerusikan mesyuarat.

38. Speaker hendaklah, seboleh-bolehnya, menghadiri dan mempengerusikan semua mesyuarat Majlis Mesyuarat Negeri dan jika dia tidak hadir, mesyuarat itu hendaklah dipengerusikan oleh Ahli Majlis itu yang dilantik pada amnya atau khasnya oleh Speaker setelah berunding dengan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan, atau, jika Ahli itu tidak hadir atau tiada dilantik, mesyuarat itu hendaklah dipengerusikan oleh Ahli Majlis itu yang terdahulu dalam susunan keutamaan.

***BAHAGIAN VII**

PENGGUBALAN UNDANG-UNDANG DAN PERATURAN DALAM MAJLIS MESYUARAT NEGERI

Kuasa untuk membuat undang-undang.

39. (1) Adalah sah bagi Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan, dengan nasihat dan persetujuan Majlis Mesyuarat Negeri, dan tertakluk kepada peruntukan-peruntukan Perlembagaan ini, untuk membuat undang-undang bagi keamanan, ketenteraman dan pemerintahan yang baik Negara Brunei Darussalam.

(2) Bagi mengelakkan keraguan, adalah diisytiharkan bahawa undang-undang yang dibuat di bawah ceraiian (1) boleh berkuatkuasa di luar Negara Brunei Darussalam.

*[Digantung sementara — S 8/84]

Mengemukakan Rang Undang-Undang dll.

40. (1) Tertakluk kepada Perlembagaan ini dan Peraturan-Peraturan Mesyuarat, mana-mana Ahli Majlis Mesyuarat Negeri boleh mengemukakan sebarang Rang Undang-Undang atau mencadangkan sebarang usul untuk dibahaskan di dalam, atau boleh membentangkan sebarang petisyen kepada Majlis Mesyuarat Negeri; dan Rang Undang-Undang, usul atau petisyen tersebut hendaklah dibahaskan dan diselesaikan menurut Peraturan-Peraturan Mesyuarat.

(2) Kecuali dengan titah perkenan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan yang didapatkan terlebih dahulu, Majlis Mesyuarat Negeri tidaklah boleh membahaskan sebarang Rang Undang-Undang, usul atau petisyen yang akan memperuntukkan atau menyentuh —

- (a) kewangan atau matawang Negara Brunei Darussalam;
- (b) penyelesaian atau penghapusan apa-apa hutang yang kena dibayar kepada Negara Brunei Darussalam;
- (c) penyimpanan Kumpulanwang Yang Disatukan, pengenaan bayaran mana-mana wang ke atas Kumpulanwang Yang Disatukan atau penghapusan atau perubahan sebarang pengenaan bayaran tersebut;
- (d) pembayaran wang ke dalam Kumpulanwang Yang Disatukan atau pembayaran, pengeluaran atau pengambilan dari Kumpulanwang Yang Disatukan mana-mana wang yang tidak dikenakan bayaran ke atasnya, atau sebarang perubahan kepada sebarang pembayaran, pengeluaran atau pengambilan tersebut selain dari mengurangkannya;
- (e) penerimaan wang bagi faedah Kumpulanwang Yang Disatukan atau penyimpanan atau pengeluaran wang tersebut, atau pengauditan akaun Negara Brunei Darussalam;
- (f) peminjaman wang, atau pemberian sebarang jaminan oleh Negara Brunei Darussalam, atau pindaan undang-undang berhubung dengan kewajipan kewangan Negara Brunei Darussalam; atau
- (g) peruntukan sebarang cukai atau bayaran.

(3) Suatu Rang Undang-Undang atau pindaan kepada suatu Rang Undang-Undang tidaklah boleh dianggap membuat peruntukan bagi sebarang perkara yang dinyatakan dalam ceraian (2) hanya kerana bahawa ia memperuntukkan —

- (a) bagi pengenaan atau pengubahan sebarang denda atau hukuman lain dengan wang atau bagi pembayaran atau tuntutan untuk bayaran lesen, atau suatu bayaran atau caj kerana sebarang perkhidmatan yang diberikan; atau

(b) bagi pengenaan, pengubahan atau pengawalseliaan sebarang cukai atau cukai pintu oleh mana-mana pihak berkuasa atau badan tempatan bagi maksud-maksud tempatan.

Penyiaran Rang Undang-Undang.

41. Kecuali jika mesti digegaskan sebagaimana perlu untuk diperakui secara bertulis oleh Perdana Menteri, setiap Rang Undang-Undang hendaklah disiarkan dalam *Warta Kerajaan* untuk pengetahuan umum sekurang-kurangnya 14 hari sebelum Rang Undang-Undang itu dikemukakan di dalam Majlis Mesyuarat Negeri.

Jenis Rang Undang-Undang dll. yang tidak boleh dibahaskan tanpa titah perkenan.

42. (1) Kecuali dengan titah perkenan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan yang didapatkan terlebih dahulu, Majlis Mesyuarat Negeri tidaklah boleh membahaskan sebarang Rang Undang-Undang atau apa-apa pindaan kepada sebarang Rang Undang-Undang yang, pada pendapat Speaker, termasuk dalam mana-mana jenis yang berikut —

(a) sebarang Rang Undang-Undang berkenaan dengan pengeluaran Wang Kertas bank atau penubuhan mana-mana Persatuan Bank atau pindaan kepada perlembagaannya;

(b) sebarang Rang Undang-Undang yang peruntukan-peruntukannya nampak berlawanan dengan tanggungan-tanggungan yang dikenakan kepada Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan oleh Titi atau Perjanjian; atau

(c) sebarang Rang Undang-Undang berkenaan dengan perkara-perkara pertahanan atau keselamatan awam.

(2) Titah perkenan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan berkenaan dengan sebarang Rang Undang-Undang atau apa-apa pindaan kepada sebarang Rang Undang-Undang di bawah bab ini boleh dinyatakan pada bila-bila masa sebelum Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan memperkenankannya, dan boleh, jika diberikan dalam masa Majlis Mesyuarat Negeri sedang bersidang, diberikan secara lisan melalui Perdana Menteri dan, jika diberikan pada bila-bila masa yang lain, hendaklah diberikan secara bertulis yang ditandatangani oleh Perdana Menteri.

(3) Speaker boleh, pada bila-bila masa atas budibicaranya, menangguhkan persidangan Majlis Mesyuarat Negeri bagi mendapatkan nasihat Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan di bawah cerai (1) mengenai sebarang Rang Undang-Undang, atau apa-apa pindaan

kepada sebarang Rang Undang-Undang, yang mungkin ada di hadapan Majlis itu, atau Speaker boleh menghendaki supaya Majlis Mesyuarat Negeri tidak membahaskannya sehingga Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan telah mengurniakan titah perkenan.

Pengundian.

43. (1) Semua persoalan yang dicadangkan untuk diputuskan dalam Majlis Mesyuarat Negeri hendaklah diputuskan dengan kelebihan undi daripada Ahli-Ahli yang hadir dan mengundi.

(2) Speaker, jika dilantik sedemikian dengan Surat Perintah yang dicap dengan Mohor Kerajaan daripada kalangan orang-orang yang bukan Ahli Majlis Mesyuarat Negeri, tidaklah mempunyai undi asal, tetapi dia hendaklah mempunyai dan menggunakan undi pemutus.

(3) Semasa ketiadaan Speaker, Ahli yang mempengerusikan mesyuarat hendaklah mempunyai undi asal dan hendaklah selain itu, jika bilangan undi atas sebarang persoalan adalah sama banyaknya, mempunyai dan menggunakan undi pemutus.

Tempat-tempat kosong dan korum.

44. (1) Majlis Mesyuarat Negeri tidak akan hilang kelayakannya dari menjalankan urusan disebabkan ada kekosongan di antara Ahli-Ahlinya, termasuk sebarang kekosongan yang tidak dipenuhi ketika Majlis itu mula-mula ditubuhkan atau ditubuhkan semula pada bila-bila masa; dan sebarang persidangannya adalah sah meskipun ada orang yang tidak berhak berbuat demikian telah duduk atau mengundi dalam Majlis itu, atau pun selainnya mengambil bahagian dalam persidangannya itu.

(2) Jika, pada sebarang persidangan Majlis Mesyuarat Negeri, mana-mana Ahli yang hadir menarik perhatian orang yang mempengerusikan persidangan itu bahawa kurang dari tujuh orang Ahli hadir selain daripada mana-mana Ahli yang mempengerusikan persidangan itu dan, selepas masa rehat, jika ada, sebagaimana yang mungkin diperuntukkan oleh Peraturan-Peraturan Mesyuarat, orang yang mempengerusikan persidangan itu berpuas hati bahawa bilangan Ahli yang hadir adalah kurang dari bilangan yang tersebut, maka persidangan Majlis itu hendaklah ditangguhkan.

Memperkenankan Rang Undang-Undang dll.

45. (1) Rang Undang-Undang tiada boleh menjadi undang-undang melainkan jika Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang

Di-Pertuan telah memperkenankannya, dan menandatangani, dan Rang Undang-Undang itu telah dicap dengan Mohor Kerajaan sebagai tanda perkenan.

(2) Suatu undang-undang yang telah diperkenankan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan hendaklah mula berjalan kuatkuasanya pada tarikh Baginda mengurniakan perkenan, atau, jika ia diperbuat sama ada dalam undang-undang itu atau dalam suatu undang-undang lain (termasuk sebarang undang-undang yang berkuatkuasa pada permulaan kuatkuasa Bahagian ini) bahawa ia hendaklah mula berjalan kuatkuasanya pada suatu tarikh lain, pada tarikh itu.

Gelaran kepada undang-undang dan perkataan-perkataan memperbuatnya.

46. Semua undang-undang hendaklah digelar Akta dan perkataan-perkataan memperbuatnya hendaklah "Adalah diperbuat undang-undang oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dengan nasihat dan persetujuan Majlis Mesyuarat Negeri seperti berikut:".

Kuasa-kuasa yang tersimpan.

47. (1) Jika bagi kepentingan ketenteraman awam, kepercayaan baik atau pemerintahan yang baik bagi Negara Brunei Darussalam, Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan menganggap mustahak bahawa sebarang Rang Undang-Undang yang dikemukakan, atau sebarang usul yang disyorkan, di dalam Majlis Mesyuarat Negeri hendaklah berkuatkuasa, jika Majlis itu tiada meluluskan Rang Undang-Undang itu atau tiada mengesahkan usul itu dalam masa dan dalam bentuk yang difikirkan munasabah dan mustahak oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan, maka Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan boleh, pada bila-bila masa, dengan tidak menghiraukan sebarang peruntukan Perlembagaan ini atau mana-mana Peraturan-Peraturan Mesyuarat, mengisytiharkan bahawa Rang Undang-Undang atau usul itu mempunyai kuatkuasa seolah-olah ia telah diluluskan atau disahkan oleh Majlis itu baik dalam bentuknya sebagaimana yang telah dikemukakan atau disyorkan itu atau dengan pindaan-pindaan yang difikirkan patut oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan yang telah dicadang atau disyorkan dalam Majlis Mesyuarat Negeri atau dalam mana-mana Jawatankuasanya; dan Rang Undang-Undang atau usul itu hendaklah selepas itu dianggap telah diluluskan atau disahkan; dan peruntukan-peruntukan Perlembagaan ini, dan, khasnya, peruntukan-peruntukan bab 45, berhubung dengan perkenan kepada Rang Undang-Undang hendaklah berkuatkuasa. Perdana Menteri hendaklah memberitahu dalam *Warta Kerajaan* sebarang perisytiharan tersebut berserta dengan Rang Undang-Undang atau usul yang dianggap telah diluluskan atau disahkan itu.

(2) Sebarang perisytiharan seperti itu, selain dari perisytiharan berkenaan dengan suatu Rang Undang-Undang, boleh dibatalkan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan; dan Perdana Menteri hendaklah menyiarkan pembatalan itu dalam *Warta Kerajaan*; dan mulai dari tarikh penyiaran itu, sebarang usul yang dianggap telah disahkan menurut perisytiharan yang telah dibatalkan itu tidak lagi mempunyai kuatkuasa; dan pemberhentian kuatkuasa itu adalah sama dengan pemansuhan suatu undang-undang bertulis.

Peraturan-Peraturan Mesyuarat.

48. (1) Tertakluk kepada Perlembagaan ini, Majlis Mesyuarat Negeri boleh dari masa ke semasa membuat, meminda dan membatalkan Peraturan-Peraturan Mesyuarat untuk mengatur dan menjalankan dengan sempurna mesyuarat-mesyuaratnya sendiri dan melaksanakan urusannya dan untuk meluluskan, menggelar dan memberi bilangan kepada Rang Undang-Undang dan untuk disebarkan kepada Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan supaya disahkan oleh Baginda; tetapi Peraturan-Peraturan Mesyuarat itu, dan pindaan atau pembatalannya tidaklah boleh berkuatkuasa melainkan jika telah diperkenankan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan.

(2) Peraturan-Peraturan Mesyuarat yang mula-mula bagi Majlis Mesyuarat Negeri hendaklah dibuat oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dan boleh dipinda atau dibatalkan oleh Majlis itu di bawah ceraiian (1).

(3) Peraturan-Peraturan Mesyuarat tidak boleh digantung tanpa kebenaran daripada Speaker dan kebenaran sedemikian hanya boleh diberikan olehnya jika dia berpuashati bahawa pengantungan itu adalah perlu untuk melaksanakan urusan Majlis Mesyuarat Negeri dengan sempurna dan cepat.

Sumpah yang diangkat oleh Ahli-Ahli.

49. Tiap-tiap Ahli Majlis Mesyuarat Negeri hendaklah sebelum menduduki kerusinya mengangkat atau membuat dan menandatangani di hadapan Speaker atau Ahli lain yang mempengerusikan persidangan Majlis itu suatu sumpah atau pengakuan dalam bentuk yang dinyatakan sebagai Borang IV di dalam Jadual:

Dengan syarat bahawa mana-mana orang yang, sebelumnya telah menjadi seorang Ahli Majlis Mesyuarat Negeri, sekali lagi menjadi Ahli Majlis itu dalam masa satu bulan selepas tamat keahliannya yang dahulu dalam Majlis itu boleh memulakan kewajipan-kewajipan jawatannya tanpa sekali lagi mengangkat atau membuat atau menandatangani sumpah atau pengakuan tersebut.

Jurutulis kepada Majlis Mesyuarat Negeri.

50. Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan hendaklah melantik seorang yang layak dan sesuai untuk menjadi Jurutulis kepada Majlis Mesyuarat Negeri, dan orang itu hendaklah, sebelum memulakan kewajipan-kewajipan jawatannya, mengangkat atau membuat dan menandatangani di hadapan Speaker atau Ahli lain yang mempengerusikan Majlis itu suatu sumpah atau pengakuan dalam bentuk yang dinyatakan sebagai Borang V di dalam Jadual.

Minit-minit mesyuarat.

51. (1) Minit-minit mesyuarat bagi semua mesyuarat Majlis Mesyuarat Negeri hendaklah disimpan.

(2) Seberapa segera yang boleh satu salinan minit-minit mesyuarat yang lengkap bagi setiap persidangan Majlis Mesyuarat Negeri hendaklah disebarkan oleh Jurutulis kepada Majlis Mesyuarat Negeri ke hadapan majlis Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan.

Persidangan-persidangan dll. Majlis Mesyuarat Negeri.

52. (1) Hendaklah diadakan musim permesyuaratan bagi Majlis Mesyuarat Negeri sekurang-kurangnya sekali dalam setahun, tetapi jarak tempoh antara persidangan yang terakhir pada satu musim permesyuaratan dengan tarikh yang ditetapkan bagi persidangan pada musim permesyuaratan yang berikutnya hendaklah tidak melebihi dari 12 bulan.

(2) Tiap-tiap musim permesyuaratan bagi Majlis Mesyuarat Negeri hendaklah diadakan pada tempat dan hendaklah bermula pada masa sebagaimana yang ditetapkan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dari masa ke semasa dengan notis yang disiarkan dalam *Warta Kerajaan*.

Keistimewaan-keistimewaan bagi Majlis Mesyuarat Negeri.

53. (1) Tiap-tiap Ahli Majlis Mesyuarat Negeri boleh menyatakan pendapatnya dengan bebas di dalam Majlis Mesyuarat Negeri tentang apa jua perkara yang dihadapi dalam Majlis itu.

(2) Kesahihan mana-mana mesyuarat dalam Majlis Mesyuarat Negeri atau dalam mana-mana jawatankuasanya tidak boleh dipersoalkan di dalam mana-mana mahkamah.

(3) Tiada sesiapa pun boleh dibicarakan di dalam mana-mana mahkamah berkaitan dengan apa-apa jua yang dikatakan, atau mana-mana undi yang

diberikan olehnya, ketika mengambil bahagian di dalam mana-mana mesyuarat Majlis Mesyuarat Negeri atau mana-mana jawatankuasanya.

(4) Tiada sesiapa pun boleh dibicarakan di dalam mana-mana mahkamah berkaitan dengan apa jua yang disiarkan dengan atau di bawah kuasa Majlis Mesyuarat Negeri.

Hak Sultan untuk bertitah dalam Majlis Mesyuarat Negeri.

54. Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan hendaklah mempunyai hak untuk bertitah dalam Majlis Mesyuarat Negeri pada bila-bila masa tentang apa jua perkara.

Penamatan musim permesyuaratan bagi dan pembubaran Majlis Mesyuarat Negeri.

55. (1) Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan boleh pada bila-bila masa, dengan Pemasyhuran yang disiarkan dalam *Warta Kerajaan*, menamatkan musim permesyuaratan bagi atau membubarkan Majlis Mesyuarat Negeri.

(2) Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan hendaklah membubarkan Majlis Mesyuarat Negeri apabila tamat tempoh 5 tahun dari tarikh ia mula bermesyuarat sesudah ia mula ditubuhkan atau ditubuhkan semula pada bila-bila masa kecuali jika ia telah dibubarkan terlebih dahulu.

BAHAGIAN VIII

KEWANGAN

Tiada cukai boleh dikenakan melainkan jika dibenarkan oleh undang-undang.

56. Cukai atau cukai pintu tidak boleh dikutip oleh atau bagi maksud-maksud Negara Brunei Darussalam kecuali dengan atau menurut kuatkuasa undang-undang.

Peruntukan Di-Raja bagi Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dan Permaisuri.

57. Badan Perundangan hendaklah dengan undang-undang mengadakan suatu Peruntukan Di-Raja bagi Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dan suatu Peruntukan Di-Raja bagi Permaisuri Baginda dan Peruntukan Di-Raja itu adalah suatu pengenaan bayaran ke atas Kumpulanwang Yang Disatukan.

Kumpulanwang Yang Disatukan.

58. Semua hasil dan wang walau bagaimana sekali didapati atau diterima oleh Negara Brunei Darussalam dari apa jua sumber hendaklah, tertakluk kepada Perlembagaan ini dan mana-mana undang-undang bertulis, dimasukkan ke dalam dan dijadikan satu kumpulanwang yang dikenali sebagai "Kumpulanwang Yang Disatukan".

Perbelanjaan yang dikenakan ke atas Kumpulanwang Yang Disatukan.

59. (1) Hendaklah dikenakan ke atas Kumpulanwang Yang Disatukan sebagai tambahan kepada sebarang pengurniaan, saraan atau wang lain yang dikenakan oleh sebarang peruntukan lain Perlembagaan ini atau oleh mana-mana undang-undang bertulis —

(a) kos-kos, bayaran-bayaran dan perbelanjaan-perbelanjaan, selain dari gaji bagi anggota perkhidmatan awam, yang bersangkutan dengan pemungutan dan pengurusan hasil-hasil yang dikenakan atau diterima oleh Negara Brunei Darussalam;

(b) semua pencen, gantirugi kerana kehilangan jawatan dan baksis-baksis yang menjadi tanggungan Negara Brunei Darussalam;

(c) semua bayaran hutang yang menjadi tanggungan Negara Brunei Darussalam;

(d) semua wang yang dikehendaki untuk membayar sebarang penghakiman, keputusan atau award terhadap Negara Brunei Darussalam oleh mana-mana mahkamah atau tribunal; dan

(e) *(dimansuhkan)*.

(2) Bagi maksud-maksud bab ini, "bayaran-bayaran hutang" termasuk faedah, bayaran-bayaran kumpulanwang penjelas, pembayaran balik atau penjelasan hutang, dan semua perbelanjaan berhubung dengan mendapatkan pinjaman atas jaminan Kumpulanwang Yang Disatukan dan pembayaran perbelanjaan hutang dan penebusan hutang yang disebabkan oleh pinjaman itu.

Anggaran-anggaran hasil dan perbelanjaan tahunan.

60. (1) Perdana Menteri hendaklah, berhubung dengan tiap-tiap tahun kewangan, menyebabkan supaya dibentangkan di hadapan Majlis Mesyuarat Negeri suatu Penyata mengenai anggaran wang masuk dan perbelanjaan Negara Brunei Darussalam bagi tahun itu, dan, melainkan jika Badan Perundangan dengan undang-undang bertulis berhubung dengan mana-mana

tahun memperuntukkan sabaliknya, Penyata itu hendaklah dibentangkan demikian sebelum permulaan tahun itu.

(2) Anggaran-anggaran perbelanjaan hendaklah menunjukkan secara berasingan —

(a) jumlah wang yang dikehendaki untuk mencukupi perbelanjaan yang dikenakan bayarannya ke atas Kumpulanwang Yang Disatukan; dan

(b) tertakluk kepada cerai (3), wang-wang yang masing-masing dikehendaki untuk membiayai tajuk-tajuk perbelanjaan lain yang dicadangkan hendak dibiayai dari Kumpulanwang Yang Disatukan.

(3) Wang-wang yang hendak ditunjukkan di bawah perenggan (b) cerai (2) tidak boleh mengandungi —

(a) wang-wang yang merupakan pendapatan dari sebarang pinjaman yang didapatkan oleh Negara Brunei Darussalam bagi suatu maksud tertentu dan diperuntukkan bagi maksud itu oleh atau di bawah undang-undang bertulis yang membenarkan pinjaman itu didapatkan; dan

(b) wang-wang yang merupakan apa jua wang, atau faedah ke atas wang, yang diterima oleh Negara Brunei Darussalam tertakluk kepada suatu amanah dan hendak digunakan menurut syarat-syarat amanah itu.

(4) Penyata itu hendaklah juga menunjukkan, setakat yang boleh, aset dan liabiliti Negara Brunei Darussalam selain dari aset dan liabiliti Agensi Pelaburan Brunei pada penghujung tahun kewangan yang lalu, cara bagaimana aset itu dilaburkan atau disimpan dan tajuk-tajuk am yang berkaitan dengannya liabiliti itu masih belum dijelaskan.

Rang Undang-Undang Perbekalan.

61. Tajuk-tajuk perbelanjaan yang hendak dijelaskan dari Kumpulanwang Yang Disatukan tetapi tidak dikenakan ke atasnya selain dari perbelanjaan yang hendak dijelaskan dengan wang-wang yang disebutkan di dalam cerai (3) bab 60, hendaklah dimasukkan ke dalam suatu Rang Undang-Undang, yang dikenali sebagai Rang Undang-Undang Perbekalan Tahunan, yang memperuntukkan pengeluaran dari Kumpulanwang Yang Disatukan wang-wang yang dikehendaki untuk membiayai perbelanjaan dan penggunaan wang-wang itu bagi maksud-maksud yang ditentukan dalam Rang Undang-Undang itu.

Perbelanjaan tambahan dan berlebihan.

62. Jika, berhubung dengan mana-mana tahun kewangan, didapati —

(a) bahawa jumlah yang diperuntukkan oleh Akta Perbekalan Tahunan bagi sebarang maksud tidak mencukupi atau bahawa suatu keperluan telah timbul bagi perbelanjaan kerana sesuatu maksud yang mana tiada wang telah diperuntukkan oleh Akta Perbekalan Tahunan; atau

(b) bahawa wang yang telah dibelanjakan bagi apa jua maksud berlebihan dari jumlahnya, jika ada yang diperuntukkan bagi maksud itu oleh Akta Perbekalan Tahunan,

maka suatu Anggaran Tambahan yang menunjukkan wang-wang yang dikehendaki atau yang telah dibelanjakan hendaklah diatitkan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan supaya dibentangkan di hadapan Majlis Mesyuarat Negeri dan tajuk-tajuk bagi sebarang perbelanjaan tersebut hendaklah dimasukkan ke dalam suatu Rang Undang-Undang Perbekalan Tahunan.

Kuasa untuk membenarkan perbelanjaan ke atas akaun atau bagi maksud-maksud yang tidak ditentukan.

63. Badan Perundangan hendaklah mempunyai kuasa berhubung dengan mana-mana tahun kewangan —

(a) sebelum meluluskan Rang Undang-Undang Perbekalan Tahunan untuk membenarkan dengan undang-undang bertulis perbelanjaan bagi sebahagian dari tahun itu; dan

(b) untuk membenarkan dengan undang-undang bertulis perbelanjaan bagi keseluruhan atau sebahagian dari tahun itu selain dari menurut bab-bab 59 hingga 62 jika, oleh kerana perbelanjaan itu besar atau belum tentu jenisnya atau oleh kerana keadaan luar biasa yang memerlukan tindakan segera, didapati mustahak untuk berbuat demikian.

Kumpulanwang Luarjangka.

64. (1) Badan Perundangan boleh dengan undang-undang membuat peruntukan bagi mengadakan suatu Kumpulanwang Luarjangka dan bagi membenarkan Perdana Menteri, jika berpuas hati bahawa timbul suatu keperluan yang mendesak dan tidak diduga bagi perbelanjaan yang tidak didapati dalam peruntukan lain, untuk meminjam wang dari Kumpulanwang Luarjangka bagi memenuhi keperluan itu.

(2) Jika pinjaman telah diberi menurut cerai (1), suatu Anggaran Tambahan hendaklah diadakan dan suatu Rang Undang-Undang Perbekalan Tambahan dikemukakan dengan seberapa segera yang boleh bagi maksud menggantikan jumlah wang yang dipinjam itu.

Pengeluaran wang dari Kumpulanwang Yang Disatukan.

65. (1) Tertakluk kepada cerai (2), wang-wang tidak boleh dikeluarkan dari Kumpulanwang Yang Disatukan melainkan jika wang-wang itu —

- (a) dikenakan ke atas Kumpulanwang Yang Disatukan;
- (b) dibenarkan untuk dikeluarkan oleh suatu Akta Perbekalan; atau
- (c) dibenarkan untuk dikeluarkan di bawah bab 63.

(2) Cerai (1) tidak boleh dikenakan kepada mana-mana wang sebagaimana yang disebutkan dalam cerai (3) bab 60.

(3) Wang-wang tidak boleh dikeluarkan dari Kumpulanwang Yang Disatukan kecuali dengan cara yang diperuntukkan oleh undang-undang.

Juruaudit Agung.

66. (1) Hendaklah ada seorang Juruaudit Agung yang akan dilantik oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan.

(2) Seseorang yang telah memegang jawatan Juruaudit Agung boleh dilantik semula tetapi tidak boleh, semasa memegang jawatan itu, dilantik memegang sebarang jawatan lain dalam perkhidmatan Negara Brunei Darussalam.

(3) Juruaudit Agung boleh pada bila-bila masa meletakkan jawatannya, tetapi tidak boleh diberhentikan dari jawatannya kecuali atas alasan yang sama dan mengikut cara yang sama dengan ahli Suruhanjaya Perkhidmatan Awam.

(4) Badan Perundangan hendaklah membuat peruntukan bagi saraan Juruaudit Agung dan saraan yang diperuntukkan itu hendaklah dikenakan ke atas Kumpulanwang Yang Disatukan.

(5) Saraan dan syarat-syarat lain jawatan, termasuk hak-hak pencen, bagi Juruaudit Agung tidak boleh diubah dengan merugikannya selepas lantikannya.

(6) Tertakluk kepada bab ini, syarat-syarat perkhidmatan Juruaudit Agung hendaklah ditetapkan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan.

Kuasa-kuasa dan kewajipan-kewajipan Juruaudit Agung.

67. (1) Akaun Negara Brunei Darussalam hendaklah diaudit dan dibuat laporan mengenainya oleh Juruaudit Agung yang, bersama dengan kakitangan bawahannya, pada setiap masa berhak untuk memeriksa semua buku, rekod, penyata dan laporan berkenaan dengan akaun itu.

(2) Juruaudit Agung hendaklah melaksanakan kewajipan-kewajipan lain dan menjalankan kuasa-kuasa berhubung dengan akaun Negara Brunei Darussalam dan akaun pihak-pihak berkuasa dan badan-badan awam lain yang mentadbir wang negara sebagaimana yang diperuntukkan oleh sabarang undang-undang bertulis.

Laporan Juruaudit Agung.

68. Juruaudit Agung hendaklah menyebarkan laporan-laporannya ke hadapan majlis Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dan Baginda hendaklah menyebabkan supaya laporan-laporan itu dibentangkan di hadapan Majlis Mesyuarat Negeri.

Pengecualian hasil dan wang Tabung Ugama Islam.

69. Peruntukan-peruntukan Bahagian ini tidak boleh dikenakan kepada hasil-hasil dan wang-wang Tabung Ugama Islam.

BAHAGIAN IX

PERKHIDMATAN AWAM

Tempoh memegang jawatan dalam perkhidmatan awam.

70. Kecuali sebagaimana yang diperuntukkan selainnya dalam Perlembagaan ini, setiap orang yang memegang jawatan dalam perkhidmatan awam Negara Brunei Darussalam hendaklah memegang jawatan selama tempoh selagi diperkenankan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan.

Suruhanjaya Perkhidmatan Awam.

71. (1) Hendaklah ada sebuah Suruhanjaya Perkhidmatan Awam yang mengandungi seorang Pengerusi dan beberapa orang ahli lain sebagaimana yang mungkin dilantik oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan.

(2) Tertakluk kepada cerai (3), setiap orang yang dilantik menjadi seorang ahli Suruhanjaya Perkhidmatan Awam hendaklah, melainkan jika dia meletakkan jawatannya lebih awal atau diberhentikan dari jawatannya, memegang jawatan bagi tempoh selama 3 tahun dari tarikh lantikannya dan dia boleh dilantik semula.

(3) (a) Tertakluk kepada perenggan (b), seseorang ahli Suruhanjaya Perkhidmatan Awam boleh diberhentikan dari jawatannya oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan.

(b) Seseorang ahli Suruhanjaya Perkhidmatan Awam hanyalah boleh diberhentikan dari jawatannya jika dia tidak berupaya melaksanakan tugas-tugas jawatannya (sama ada berpunca dari keuzuran badan atau kelemahan akal atau sebarang sebab lain) atau jika dia berkelakuan tidak baik, dan dia tidaklah boleh diberhentikan melainkan jika kesnya itu telah disiasat oleh seseorang yang memegang atau telah memegang jawatan kehakiman yang tinggi di Negara Brunei Daru'salam atau di mana-mana bahagian Komanwel, yang dilantik bagi maksud itu oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan, dan orang itu telah membuat sokongan supaya ahli itu diberhentikan.

(c) Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dalam Majlis Mesyuarat boleh dari masa ke semasa membuat, meminda atau membatalkan aturan-aturan berhubung dengan tatacara yang patut diikuti dalam menyiasat sebarang perkara di bawah cerai ini, dan boleh menetapkan saraan yang akan dibayar kepada mana-mana orang yang dilantik di bawah perenggan (b), dan saraan itu adalah suatu pengenaan bayaran ke atas Kumpulanwang Yang Disatukan.

(4) Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan boleh membenarkan mana-mana ahli Suruhanjaya Perkhidmatan Awam bercuti, dan boleh melantik seseorang untuk menjadi ahli sementara selama tempoh percutian tersebut.

(5) Peraturan pekerjaan bagi Suruhanjaya Perkhidmatan Awam hendaklah, tertakluk kepada mana-mana peraturan yang dibuat di bawah bab 75, seperti yang ditetapkan oleh Suruhanjaya itu.

(6) Bagi maksud-maksud Kanun Hukuman Jenayah (Penggali 22), seseorang ahli Suruhanjaya Perkhidmatan Awam hendaklah dianggap sebagai pegawai Kerajaan.

Setiausaha kepada Suruhanjaya Perkhidmatan Awam.

72. Hendaklah ada seorang Setiausaha kepada Suruhanjaya Perkhidmatan Awam yang akan dilantik oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan.

Gaji ahli Suruhanjaya Perkhidmatan Awam.

73. Tiap-tiap orang yang dilantik menjadi ahli Suruhanjaya Perkhidmatan Awam hendaklah dibayar suatu gaji atau elaun-elaun, atau kedua-duanya, sebagaimana yang mungkin ditetapkan oleh Badan Perundangan; dan semua gaji dan elaun tersebut adalah suatu pengenaan bayaran ke atas Kumpulanwang Yang Disatukan.

Lantikan dalam perkhidmatan awam.

74. (1) Kuasa untuk melantik, menukar, menaikkan pangkat, memecat atau menjalankan kawalan tatatertib ke atas pegawai-pegawai Kerajaan adalah dengan ini terletak dalam tangan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan.

(2) Pada menjalankan kuasa yang diberikan kepada Baginda oleh ceraian (1), maka Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan hendaklah, kecuali dalam hal Perdana Menteri, dan Pegawai-Pegawai Kerajaan lain sebagaimana yang mungkin ditentukan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dalam Majlis Mesyuarat dengan kenyataan dalam *Warta Kerajaan*, dan melainkan jika peraturan-peraturan di bawah bab 75 memperuntukkan sebaliknya, berunding dengan dan bertindak mengikut nasihat Suruhanjaya Perkhidmatan Awam.

(3) Tiada sebarang apa pun dalam bab ini boleh menjejaskan peruntukan-peruntukan sebarang undang-undang bertulis berhubung dengan anggota-anggota Angkatan Bersenjata Diraja Brunei, Pasukan Polis Diraja Brunei atau Perkhidmatan Penjara Negara Brunei Darussalam.

Peraturan-peraturan.

75. Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dalam Majlis Mesyuarat boleh membuat peraturan-peraturan bagi memperuntukkan —

(a) perjalanan oleh Suruhanjaya Perkhidmatan Awam mana-mana tugasnya; atau

(b) perjalanan oleh Suruhanjaya Perkhidmatan Awam atau oleh mana-mana orang, tertakluk kepada syarat-syarat yang mungkin ditetapkan, mana-mana kuasa yang terletak dalam tangan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan oleh bab 74 dan boleh memperuntukkan selanjutnya bahawa mana-mana orang itu hendaklah bebas dari sekatan yang dikenakan oleh ceraian (2) bab 74.

Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan menghendaki pengangkatan sumpah.

76. Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan boleh, apabila difikirkan patut oleh Baginda, menghendaki mana-mana orang dalam perkhidmatan awam Negara Brunei Darussalam mengangkat atau membuat dan menandatangani di hadapan Baginda atau orang yang mungkin dilantik oleh Baginda suatu sumpah atau pengakuan taat setia dalam bentuk yang dinyatakan sebagai Borang VI di dalam Jadual.

77. *(Dimansuhkan).*

78. *(Dimansuhkan).*

BAHAGIAN X

MOHOR KERAJAAN

Mohor Kerajaan.

79. Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan hendaklah menyimpan dan menggunakan Mohor Kerajaan bagi memeterai segala barang apa pun jua yang perlu dimeterai dengan Mohor Kerajaan itu.

BAHAGIAN XI

RAMPAIAN

Peruntukan-peruntukan untuk menguatkuasakan Perlembagaan.

80. (1) Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan boleh dengan Perintah, pada bila-bila masa dalam tempoh 3 tahun selepas Perlembagaan ini disiarkan dalam *Warta Kerajaan*, membuat peruntukan jika dalam pandangan Baginda perlu atau mustahak bagi maksud menjadikan surat-surat perintah yang sedia ada selaras dengan peruntukan-peruntukan Perlembagaan ini atau pun selainnya untuk menguatkuasakan, atau membolehkan kuatkuasa diberikan, kepada peruntukan-peruntukan itu; dan, khasnya dan tanpa menjejaskan keluasan makna kuasa yang disebutkan di atas maka Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan boleh dengan Perintah-Perintah tersebut —

(a) mengubah, menambah atau menyesuaikan sebarang peruntukan dalam surat-surat perintah yang sedia ada yang merujuk, dalam apa perkataan pun, kepada Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dalam Majlis Mesyuarat, *State Council* atau *Council of State*;

(b) membuat peruntukan bagi pemindahan tugas-tugas, kuasa-kuasa dan kewajipan-kewajipan yang diberikan atau dikenakan oleh surat-surat perintah yang sedia ada kepada mana-mana orang atau pihak berkuasa kepada orang atau pihak berkuasa lain sebagaimana yang mungkin dinyatakan oleh Perintah-Perintah tersebut;

(c) terus membuat sebarang lantikan yang Baginda berkuasa untuk membuatnya di bawah Bahagian VI seolah-olah Perlembagaan ini telah berjalan kuatkuasanya dan boleh juga, pada bila-bila masa selepas lantikan-lantikan tersebut, terus membuat sebarang lantikan yang Baginda berkuasa untuk membuatnya di bawah bab 11 seolah-olah bab itu dan Bahagian VI telah berjalan kuatkuasanya dan lantikan-lantikan yang dibuat di bawah Bahagian VI telah berjalan kuatkuasanya;

Dengan syarat bahawa, kecuali setakat yang mungkin perlu untuk menguatkuasakan peruntukan-peruntukan cerai ini, lantikan yang dibuat menurut cerai ini tidak akan berkuatkuasa sebelum Bahagian VI itu mula berjalan kuatkuasanya;

(d) membuat peruntukan bagi peraturan kewangan Negara Brunei Darussalam termasuk, sehingga peruntukan lain telah dibuat di bawah cerai (1) bab 64, mengadakan Kumpulanwang Luarjangka;

(e) membuat peruntukan bagi pengauditan wang Negara Brunei Darussalam dan badan-badan lain yang mentadbir wang awam, dan, sehingga diperuntukkan selainnya oleh Majlis Mesyuarat Negeri menurut cerai (4) bab 66, membuat peruntukan bagi saraan Juruaudit Agung;

(f) sehingga diperuntukkan selainnya oleh Majlis Mesyuarat Negeri menurut bab 73, membuat peruntukan bagi saraan ahli Suruhanjaya Perkhidmatan Awam;

(g) membuat peruntukan bagi menjadikan Perdana Menteri sebagai perbadanan bagi maksud memegang dan melupuskan harta alih dan harta tak alih, sebagai perbadanan, bagi pihak Negara Brunei Darussalam, dan bagi maksud memindahkan kepadanya, sebagai perbadanan itu bagi pihak Negara Brunei Darussalam, harta alih dan harta tak alih, yang pada masa ini dipegang bagi pihak Negara Brunei Darussalam oleh orang-orang dan badan-badan lain yang tertentu;

(h) membuat peruntukan bagi tatacara bagaimana rayuan pentadbiran boleh disembahkan ke hadapan majlis Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dalam Majlis Mesyuarat.

(2) Tertakluk kepada bab ini, surat-surat perintah yang sedia ada hendaklah, sehingga dimansuhkan oleh pihak berkuasa yang mempunyai kuasa untuk memansuhkannya di bawah Perlembagaan ini, terus berkuatkuasa pada dan selepas permulaan kuatkuasa Perlembagaan ini, atau mana-mana Bahagiannya, dengan pengubahsuaian-pengubahsuaian yang mungkin dibuat di dalamnya oleh sebarang Perintah yang dibuat di bawah bab ini atau oleh sebarang undang-undang bertulis yang lain.

(3) Dengan tidak menghiraukan sebarang apa pun yang terkandung dalam Perlembagaan ini, Majlis Mesyuarat Negeri yang ada sejurus sebelum Perlembagaan ini mula berjalan kuatkuasanya hendaklah terus mempunyai kuasa membuat undang-undang dan kuasa memerintah yang penuh sehingga Bahagian-Bahagian V, VI dan VII mula berjalan kuatkuasanya.

(4) Dalam bab ini, "surat-surat perintah yang sedia ada" bermakna Akta-Akta, aturan-aturan, peraturan-peraturan, undang-undang kecil, pemasyhuran-pemasyhuran, perintah-perintah, lesen-lesen, permit-permit dan surat-surat perintah lain yang mempunyai kuatkuasa undang-undang, atau yang dikeluarkan menurut kuasa-kuasa berkanun, dan berkuatkuasa di dalam Negara Brunei Darussalam pada tarikh Perintah itu dibuat mengenainya.

(5) Suatu Perintah yang dibuat di bawah bab ini boleh dipinda atau dibatalkan oleh satu Perintah selanjutnya dan boleh diberikan kuatkuasa secara kebelakangan pada suatu tarikh yang tidak lebih awal dari tarikh Perlembagaan ini disiarkan dalam *Warta Kerajaan*.

Peguam Negara.

81. (1) Peguam Negara hendaklah menasihatkan tentang segala perkara undang-undang yang berhubungkait dengan hal ehwal Negara Brunei Darussalam yang dirujuk kepada oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan atau oleh Kerajaan Negara Brunei Darussalam.

(2) Peguam Negara hendaklah mempunyai kuasa yang boleh dijalankan mengikut budi bicaranya untuk memulakan, menjalankan atau menghentikan sebarang percikaraan kerana sesuatu kesalahan selain dari —

(a) percikaraan di hadapan sesebuah Mahkamah Syariah, tertakluk kepada peruntukan-peruntukan sebarang undang-undang bertulis yang bertentangan; atau

(b) perbicaraan di hadapan sesebuah Mahkamah Tentera.

Dalam menjalankan kuasa ini, Peguam Negara tidak boleh tertakluk kepada arahan atau kawalan mana-mana orang atau pihak berkuasa lain.

(3) Peguam Negara hendaklah mempunyai hak untuk hadir dan bercakap di dalam, dan hendaklah mendapat keutamaan daripada mana-mana orang lain yang hadir di hadapan, mana-mana mahkamah atau tribunal di dalam Negara Brunei Darussalam.

Bahasa rasmi.

82. (1) Bahasa rasmi bagi Negara Brunei Darussalam adalah Bahasa Melayu dan hendaklah dalam tulisan sebagaimana yang mungkin diperuntukkan oleh undang-undang bertulis.

(2) Dengan tidak menghiraukan cerai (1), bahasa Inggeris boleh digunakan bagi semua maksud rasmi bagi tempoh selama 5 tahun selepas bab ini mula berjalan kuatkuasanya, dan selepas itu sehingga diperuntukkan selainnya oleh undang-undang bertulis.

(3) Bahasa Melayu adalah bahasa rasmi bagi permesyuaratan Majlis Mesyuarat Di-Raja, Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri dan Majlis Mesyuarat Negeri:

Dengan syarat bahawa —

(a) dengan kebenaran Ahli yang mempengerusikan mesyuarat, mana-mana Ahli boleh bercakap dalam Bahasa Inggeris; dan

(b) apabila perlu untuk memudahkan mana-mana Ahli daripada mana-mana Majlis yang disebutkan di atas yang tidak mengetahui Bahasa Melayu, Ahli tersebut boleh, dengan kebenaran Ahli yang mempengerusikan mesyuarat, menggunakan khidmat jurubahasa dalam mesyuarat Majlis itu; dan tiap-tiap jurubahasa yang diguna khidmat itu hendaklah, sebelum memulakan kewajipan-kewajipannya buat pertama kali, mengangkat atau membuat dan menandatangani di hadapan Ahli yang mempengerusikan mesyuarat suatu sumpah atau pengakuan dalam bentuk yang dinyatakan sebagai Borang VII di dalam Jadual.

(4) Versi rasmi dalam Bahasa Inggeris hendaklah diadakan mengenai sesuatu perkara yang, menurut Perlembagaan ini, atau menurut sebarang undang-undang bertulis, atau menurut Peraturan-Peraturan Mesyuarat, dikehendaki untuk dicetak atau ditulis, dan versi tersebut hendaklah, samalah juga dengan versi rasmi dalam Bahasa Melayu, diterima sebagai naskhah yang sah.

(5) Dengan tidak menghiraukan cerai (1), bagi tempoh selama 5 tahun selepas bab ini mula berjalan kuatkuasanya, dan selepas itu sehingga diperuntukkan selainnya oleh undang-undang bertulis, naskhah yang sah bagi —

(a) semua Rang Undang-Undang yang hendak dikemukakan, atau pindaan kepadanya yang hendak diusulkan, dalam Majlis Mesyuarat Negeri; dan

(b) semua undang-undang bertulis dan surat perintah,

hendaklah dicetak dalam Bahasa Melayu dan Bahasa Inggeris; tetapi sekiranya terdapat sebarang kewahaman atau percanggahan antara naskhah Bahasa Melayu dan naskhah Bahasa Inggeris —

(i) tertakluk kepada perenggan (ii), jika kewahaman atau percanggahan tersebut timbul dalam mana-mana Rang Undang-Undang, undang-undang bertulis atau surat perintah, selain dari Perlembagaan ini, Pemasyhuran Mengangkat Raja dan Melantik Pemangku Raja atau Undang-Undang Taraf Kebangsaan, maka naskhah Bahasa Inggeris hendaklah dipakai; dan

(ii) jika kewahaman atau percanggahan tersebut timbul dalam Perlembagaan ini, Pemasyhuran Mengangkat Raja dan Melantik Pemangku Raja atau Undang-Undang Taraf Kebangsaan tetapi bukan sebarang Perintah yang dibuat di bawahnya, maka naskhah Bahasa Melayu hendaklah dipakai.

Keadaan Darurat.

83. (1) Jika pada pendapat Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan terdapat suatu kejadian yang membahayakan orang ramai yang dengan kerananya keselamatan atau kehidupan ekonomi Negara Brunei Darussalam, atau mana-mana bahagiannya, adalah terancam, sama ada oleh peperangan atau serangan dari luar atau kekacauan dalam negeri, yang sebenarnya atau yang diancam, maka Baginda boleh dengan Pemasyhuran (selepas ini disebut sebagai suatu "Pemasyhuran Darurat") mengisytiharkan suatu keadaan darurat sama ada bagi seluruh Negara Brunei Darussalam atau dalam bahagian Negara Brunei Darussalam sebagaimana yang mungkin dinyatakan dalam Pemasyhuran itu.

(2) Pemasyhuran Darurat tidak boleh berkuatkuasa lebih dari 2 tahun, akan tetapi Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan

Yang Di-Pertuan berkuasa mengeluarkan satu lagi Pemasyhuran sedemikian apabila atau sebelum tamatnya tempoh itu.

(3) Apabila suatu Pemasyhuran Darurat telah dibuat dan selagi Pemasyhuran tersebut berkuatkuasa, Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan boleh membuat apa pun jua Perintah yang Baginda fikirkan dikehendaki bagi kepentingan orang ramai; dan boleh menetapkan hukuman-hukuman yang boleh dikenakan kerana sebarang kesalahan terhadap mana-mana Perintah tersebut; dan boleh membuat peruntukan bagi perbicaraan orang-orang yang dituduh melakukan kesalahan-kesalahan tersebut oleh mana-mana mahkamah:

Dengan syarat bahawa tiada sebarang Perintah sedemikian boleh memberikan hak untuk menghukum, tanpa dibicarakan, dengan hukuman mati, penjara atau denda, dan bahawa, kecuali kalau telah diubah oleh Perintah sedemikian, peraturan yang ada sekarang dalam perbicaraan-perbicaraan jenayah akan dipakai berkaitan dengan mana-mana kesalahan sedemikian.

(4) Tanpa menjejaskan keluasan makna cerai (3), Perintah-Perintah sedemikian boleh dibuat berhubung dengan sebarang perkara yang termasuk dalam jenis-jenis perkara yang disebutkan satu persatu selepas ini, iaitu —

(a) penapisan, dan kawalan dan penahanan penerbitan-penerbitan, tulisan-tulisan, peta-peta, pelan-pelan, gambar-gambar, perhubungan-perhubungan dan alat-alat perhubungan;

(b) penangkapan, penahanan, tegahan dari memasuki negeri dan pembuangan negeri;

(c) kawalan ke atas pelabuhan-pelabuhan dan perairan wilayah Negara Brunei Darussalam, dan ke atas pergerakan kapal-kapal;

(d) pengangkutan dengan jalan darat, udara atau air dan kawalan pengangkutan dan pergerakan orang-orang, binatang-binatang dan barang-barang;

(e) perdagangan, penyimpanan, pengeksportan, pengimportan, pengeluaran dan pengilangan;

(f) pembekalan dan pembahagian makanan, air, bahan bakar, api dan keperluan-keperluan lain;

(g) pengambilan, kawalan, perampasan dan pelupusan harta dan penggunaannya;

(h) memberikan kuasa-kuasa kepada pegawai-pegawai Kerajaan dan lain-lain;

(i) mengarahkan orang-orang untuk membuat kerja atau memberikan perkhidmatan-perkhidmatan;

(j) menubuhkan sebuah pasukan polis khas;

(k) penubuhan tribunal-tribunal dan badan-badan lain bagi maksud memutuskan sebarang perkara yang dinyatakan dalam mana-mana Perintah sedemikian, tetapi tidak mempunyai kuasa untuk menjatuhkan hukuman penjara atau denda;

(l) pengubahsuaian, pindaan, penggantian atau penggantungan semua atau mana-mana peruntukan sebarang undang-undang bertulis;

(m) memasuki, dan menggeledah, bangunan-bangunan atau tempat-tempat lain, dan memeriksa dan menyoal siasat orang-orang;

(n) menetapkan bayaran atau pembayaran lain.

(5) Dengan tidak menghiraukan sebarang apa pun yang terkandung dalam Bahagian VIII, Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan boleh, dengan mana-mana Perintah sedemikian, membuat semua peruntukan kewangan yang mungkin pada pendapat Baginda perlu selama tempoh darurat itu, termasuk peruntukan bagi perkhidmatan awam, dan bagi pembayaran gantirugi kerana pekerjaan yang dikehendaki dibuat secara paksa, dan bagi harta yang diambil secara paksa.

(6) Mana-mana Perintah yang dibuat di bawah bab ini hendaklah berjalan kuatkuasanya pada hari Perintah itu diperbuat melainkan jika Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan memerintahkan sebaliknya.

(7) Tiap-tiap Perintah yang dibuat di bawah bab ini hendaklah, pada persidangan Majlis Mesyuarat Negeri yang akan datang, dibentangkan di atas meja Majlis itu dan Majlis Mesyuarat Negeri boleh membuat ketetapan bahawa mana-mana Perintah sedemikian hendaklah, setakat dan mulai dari tarikh sebagaimana yang mungkin dinyatakan dalam ketetapan itu, terhenti daripada berkuatkuasa; dan terhentinya daripada berkuatkuasa itu hendaklah, jika diperkenankan oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan, berkuatkuasa sama seperti pemansuhan suatu undang-undang bertulis.

(8) Perintah-Perintah sedemikian hendaklah diumumkan kepada orang ramai sebaik sahaja keadaan mengizinkan; dan sebarang pembatalan Perintah-Perintah tersebut hendaklah juga disiarkan sedemikian.

(9) Mana-mana Perintah yang dibuat di bawah bab ini hendaklah, jika Pemasyhuran Darurat itu menentukan sebahagian Negara Brunei Darussalam sahaja, berkuatkuasa di dalam bahagian itu sahaja:

Dengan syarat bahawa, jika, ketika sesuatu Pemasyhuran Darurat sedang berkuatkuasa di dalam mana-mana bahagian Negara Brunei Darussalam, satu lagi Pemasyhuran Darurat dibuat berhubung dengan mana-mana bahagian lain Negara Brunei Darussalam, maka mana-mana Perintah yang sudah dibuat dan masih berkuatkuasa apabila Pemasyhuran yang kemudian itu mula berjalan kuatkuasanya, hendaklah, dengan serta-merta, berkuatkuasa di dalam bahagian Negara Brunei Darussalam yang dinyatakan dalam Pemasyhuran yang kemudian itu.

(10) Tiap-tiap Perintah yang dibuat menurut bab ini, dan tiap-tiap surat perintah yang dibuat menurut mana-mana Perintah yang sedemikian, hendaklah berkuatkuasa sungguh pun berlawanan dengan apa yang terkandung dalam Perlembagaan ini atau dalam sebarang undang-undang bertulis.

Kesan Perlembagaan ke atas Hak Kedaulatan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan.

84. (1) Kerajaan Negara Brunei Darussalam hendaklah diatur perjalanannya menurut peruntukan-peruntukan Perlembagaan ini, dan bentuk Kerajaan itu tidak boleh diubah kecuali menurut kuasa yang diberikan oleh bab 85.

(2) Kecuali sebagaimana yang diperuntukkan dalam ceraiian (1), dan kecuali jika ada perselisihan dengan Perlembagaan ini, tiada sebarang apa pun dalam Perlembagaan ini boleh dianggap mengurangkan hak dan kuasa kedaulatan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dan, bagi mengelakkan kewahaman, maka adalah diisytiharkan bahawa Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan berkuasa untuk memasyhurkan lagi satu Bahagian atau Bahagian-Bahagian Perlembagaan ini dari masa ke semasa jika difikirkan oleh Baginda elok diperbuat demikian.

BAHAGIAN XII

PINDAAN DAN TAFSIRAN PERLEMBAGAAN

Pindaan Perlembagaan.

85. (1) Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan boleh, dengan Pemasyhuran, meminda atau membatalkan sebarang peruntukan Perlembagaan ini termasuk bab ini; dan Perlembagaan ini tidak boleh dipinda dengan cara lain.

(2) Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan hendaklah berunding dengan Majlis Mesyuarat Di-Raja jika hendak menjalankan kuasa-kuasa yang terletak dalam tangan Baginda menurut bab ini tetapi Baginda tidaklah wajib bertindak mengikut nasihat Majlis itu.

(3) Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan tiada boleh membuat sebarang Pemasyhuran bagi meminda atau membatalkan sebarang peruntukan Perlembagaan ini melainkan jika rang Pemasyhuran itu telah dipersetujui dengan ketetapan Majlis Mesyuarat Negeri.

Tribunal Tafsiran.

86. (1) Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan boleh merujuk apa jua perkara berhubung dengan makna, tafsiran, pengertian atau kesan mana-mana peruntukan Perlembagaan ini kepada Tribunal Tafsiran yang ditubuhkan menurut ceraijan (7) untuk diputuskan olehnya.

(2) Apabila sebarang perkara sedemikian timbul dalam mana-mana perbicaraan undang-undang di hadapan mana-mana mahkamah, mana-mana pihak dalam perbicaraan itu boleh meminta mahkamah itu menyembahkan perkara tersebut kepada Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan, dengan permohonan supaya Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan merujuk perkara tersebut kepada Tribunal Tafsiran; dan, selepas itu, mahkamah itu hendaklah menyembahkan perkara tersebut kepada Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan melainkan jika pada pendapat mahkamah itu permintaan tersebut adalah untuk mempermainkan atau menyusahkan sahaja mana-mana pihak atau perkara tersebut telah pun diputuskan oleh Tribunal Tafsiran.

(3) Jika Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan tidak merujuk perkara yang disembahkan di bawah ceraijan (2), maka Baginda hendaklah menyebabkan mahkamah yang menyembahkan perkara tersebut diberitahu, dan mahkamah itu hendaklah meneruskan perbicaraan di hadapannya.

(4) Keputusan dari kebanyakan ahli Tribunal Tafsiran ke atas apa jua perkara yang dirujuk kepadanya di bawah bab ini hendaklah dianggap sebagai suatu keputusan Tribunal itu; dan mana-mana keputusan Tribunal itu hendaklah dibuat secara bertulis dan hendaklah disiarkan dalam *Warta Kerajaan*, dan boleh dibuktikan dalam mahkamah dengan menunjukkan *Warta Kerajaan* itu.

(5) Jika Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan merujuk perkara tersebut kepada Tribunal Tafsiran menurut persembahan di bawah ceraijan (2), maka Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka

Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan hendaklah menyebabkan supaya keputusan Tribunal Tafsiran itu disampaikan kepada mahkamah yang telah menyembahkan perkara tersebut dan, dalam hal sedemikian, mahkamah itu boleh membuat syarat yang adil tentang perbelanjaan, dan yang telah dilakukan oleh, rujukan tersebut.

(6) Keputusan Tribunal Tafsiran dalam sebarang kes yang dirujukkan kepadanya di bawah bab ini hendaklah terikat dan muktamad ke atas semua orang, dan tidak boleh dipersoalkan di dalam mana-mana mahkamah.

(7) Tribunal Tafsiran hendaklah terdiri daripada seorang Pengerusi dan dua ahli lain dan ketiga-tiga orang itu hendaklah dilantik oleh Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dengan Surat Perintah yang dicap dengan Mohor Kerajaan. Pengerusi itu hendaklah orang yang memegang atau telah memegang jawatan kehakiman yang tinggi di mana-mana negara dalam Komanwel atau pun orang yang telah menjalankan pekerjaan peguam sekurang-kurangnya 10 tahun di negara itu.

(8) Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dalam Majlis Mesyuarat boleh dari masa ke semasa membuat, meminda atau membatalkan aturan-aturan berhubung dengan prosedur yang mesti diikuti dalam merujukkan atau memutuskan perkara-perkara di bawah bab ini, dan boleh membuat penyusunan-penyusunan tentang saraan yang hendak dibayar kepada ahli-ahli Tribunal Tafsiran dan saraan itu adalah suatu pengenaan bayaran ke atas Kumpulanwang Yang Disatukan.

JADUAL

BORANG I

(Bab 5(4))

**SUMPAH DAN PENGAKUAN YANG DIANGKAT ATAU DIBUAT OLEH
SESEORANG AHLI MAJLIS MESYUARAT DI-RAJA**

WALLAHI WABILLAHI WATALLAHI¹

Saya, sebagai
seorang Ahli Rasmi Kerana Jawatan / setelah dilantik menjadi seorang Ahli² bagi
Majlis Mesyuarat Di-Raja Kebawah Duli Yang Maha Mulia bersumpah dengan
nama Allah Yang Maha Kuasa / dengan sesungguhnya dan tulus ikhlas mengaku²
bahawa, kecuali dengan titah perkenan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka
Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan saya tidak akan memberitahu secara
langsung atau tidak langsung urusan atau laporan mengenai Majlis Mesyuarat
Di-Raja, atau jenis atau isi mana-mana dokumen yang disampaikan kepada saya
sebagai seorang Ahli Majlis itu, atau apa jua perkara yang sampai ke pengetahuan
saya dalam kedudukan saya sebagai seorang Ahli Majlis itu dan bahawa dalam
segala apa jua pun saya akan menjadi seorang Ahli Majlis yang taat lagi setia.

Bertarikh pada hari ini haribulan 19.....

.....
(Tandatangan)

¹Bagi orang Islam sahaja.

²Potong perkataan-perkataan yang tidak dikehendaki.

BORANG II

(Bab 6(3), 22)

**SUMPAH DAN PENGAKUAN YANG DIANGKAT ATAU DIBUAT OLEH
JURUTULIS KEPADA MAJLIS MESYUARAT DI-RAJA DAN JURUTULIS
KEPADA MAJLIS MESYUARAT MENTERI-MENTERI KABINET**

WALLAHI WABILLAHI WATALLAHI¹

Saya, setelah dilantik menjadi Jurutulis kepada *Majlis Mesyuarat Di-Raja / Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri Kabinet²* bersumpah dengan nama Allah Yang Maha Kuasa / dengan sesungguhnya dan tulus ikhlas mengaku² bahawa saya tidak akan memberitahu secara langsung atau tidak langsung perkara-perkara yang akan dibahaskan di dalam Majlis dan dirahsiakan kepada saya, sebaliknya saya akan berkhidmat dengan sebaiknya dan sebenarnya dalam jawatan yang tersebut.

Bertarikh pada hari ini haribulan 19.....

.....
(Tandatangan)

¹Bagi orang Islam sahaja.

²Potong perkataan-perkataan yang tidak dikehendaki.

BORANG III

(Bab 21)

**SUMPAH DAN PENGAKUAN YANG DIANGKAT ATAU DIBUAT OLEH
SESEORANG AHLI MAJLIS MESYUARAT MENTERI-MENTERI KABINET**

WALLAHI WABILLAH WATALLAHI¹

Saya, setelah dilantik menjadi seorang Ahli Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri Kabinet bersumpah dengan nama Allah Yang Maha Kuasa / dengan sesungguhnya dan tulus ikhlas mengaku² bahawa, kecuali dengan titah perkenan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan saya, tidak akan memberitahu secara langsung atau tidak langsung urusan atau laporan mengenai Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri Kabinet, atau jenis atau isi mana-mana dokumen yang disampaikan kepada saya sebagai seorang Ahli Majlis itu, atau apa jua perkara yang sampai ke pengetahuan saya dalam kedudukan saya sebagai seorang Ahli Majlis itu, dan bahawa dalam segala apa jua pun saya akan menjadi seorang Ahli Majlis yang taat lagi setia.

Bertarikh pada hari ini haribulan 19.....

.....
(Tandatangan)

¹Bagi orang Islam sahaja.

²Potong perkataan-perkataan yang tidak dikehendaki.

BORANG IV

(Bab 49)

**SUMPAH DAN PENGAKUAN YANG DIANGKAT ATAU DIBUAT OLEH
SEORANG AHLI MAJLIS MESYUARAT NEGERI**

WALLAHI WABILLAHI WATALLAHI¹

Saya, sebagai seorang Ahli
Rasmi Kerana Jawatan / setelah dilantik menjadi seorang Ahli² bagi Majlis Mesyuarat
Negeri bersumpah dengan nama Allah Yang Maha Kuasa / dengan sesungguhnya
dan tulus ikhlas mengaku² bahawa saya akan dengan sedaya upaya mengikut
kebolehan dan fikiran saya, berkhidmat sebagai seorang Ahli Majlis Mesyuarat
Negeri yang taat lagi setia.

Bertarikh pada hari ini haribulan 19.....

.....
(Tandatangan)

¹Bagi orang Islam sahaja.

²Potong perkataan-perkataan yang tidak dikehendaki.

BORANG V

(Bab 50)

**SUMPAH DAN PENGAKUAN YANG DIANGKAT ATAU DIBUAT OLEH
JURUTULIS KEPADA MAJLIS MESYUARAT NEGERI**

WALLAHI WABILLAHI WATALLAHI¹

Saya, setelah dilantik menjadi Jurutulis kepada Majlis Mesyuarat Negeri *bersumpah dengan nama Allah Yang Maha Kuasa / dengan sesungguhnya dan tulus ikhlas mengaku²* bahawa saya akan berkhidmat dengan sebaiknya dan sebenarnya dalam jawatan sebagai Jurutulis kepada Majlis Mesyuarat Negeri.

Bertarikh pada hari ini haribulan 19.....

.....
(Tandatangan)

¹Bagi orang Islam sahaja.

²Potong perkataan-perkataan yang tidak dikehendaki.

BORANG VI

(Bab 76)

SUMPAH DAN PENGAKUAN TAAT SETIA

WALLAHI WABILLAHI WATALLAHI¹

Saya, *bersumpah dengan nama Allah Yang Maha Kuasa / dengan sesungguhnya dan tulus ikhlas mengaku² bahawa saya akan taat setia dengan sesungguhnya kepada Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan dan Pengganti-Pengganti Baginda menurut undang-undang. Bahawa saya akan berkhidmat dengan tiada ketakutan dan berat sebelah dan dengan sedaya upaya mengikut kebolehan dan fikiran saya sebagai seorang kakitangan perkhidmatan awam Negara Brunei Darussalam yang taat lagi setia.*

Bertarikh pada hari ini haribulan 19.....

.....
(Tandatangan)

¹Bagi orang Islam sahaja.

²Potong perkataan-perkataan yang tidak dikehendaki.

BORANG VII

(Bab 82(3)(b))

**SUMPAH DAN PENGAKUAN YANG DIANGKAT ATAU DIBUAT OLEH
JURUBAHASA YANG BEKERJA DALAM MAJLIS MESYUARAT DI-RAJA,
MAJLIS MESYUARAT MENTERI-MENTERI ATAU
MAJLIS MESYUARAT NEGERI**

WALLAHI WABILLAHI WATALLAHI¹

Saya, *bersumpah dengan nama Allah Yang Maha Kuasa / dengan sesungguhnya dan tulus ikhlas mengaku² bahawa saya mengetahui bahasa Melayu dan bahasa³ dan bahawa saya akan menterjemahkan dengan baik dan betul menurut sebaik-baik kepandaian dan fahaman saya serta memberi penerangan yang betul antara Ahli-Ahli Majlis Mesyuarat Di-Raja / Majlis Mesyuarat Menteri-Menteri / Majlis Mesyuarat Negeri² yang memahami bahasa Melayu dan mereka yang memahami bahasa³*

Bertarikh pada hari ini haribulan 19.....

.....
(Tandatangan)

¹Bagi orang Islam sahaja.

²Potong perkataan-perkataan yang tidak dikehendaki.

³Masukkan bahasa-bahasa lain.

Pengesahan.

Demikianlah Perlembagaan Negera Brunei Darussalam.

Ucapan doa.

Barang dirahmati Allah Subhanahu Wata'ala Malikul Mulk dan diberkati Nabi Muhammad Sallallahu Alaihi Wasallam akan Perlembagaan ini kekal selama-lamanya, Amin Ya Rabbal 'Alamin.

Diperbuat oleh Beta di Lapau, Brunei Darul Salam, pada 26 haribulan Rabiulawal Hijrah Nabi Sallallahu Alaihi Wasallam seribu tiga ratus tujuh puluh sembilan, bersamaan dengan hitungan Masihi 29 haribulan September seribu sembilan ratus lima puluh sembilan, iaitu tahun yang kesepuluh Beta di atas Takhta Kerajaan Brunei Darul Salam.

Penyaksian.

PADA MENYAKSIKAN pengurniaan dan pengesahan Perlembagaan ini dan persetujuan dari Penasihat-Penasihat menurut Adat Istiadat, maka kami telah menurunkan tandatangan-tandatangan kami masing-masing di bawah ini:

Duli Pengiran Bendahara, Dato' Paduka Muda Hashim ibni Pengiran Anak Abdul Rahman, D.P.M.B., P.O.A.S.

Duli Pengiran Pemancha, Dato' Paduka Haji Mohammed Alam ibni Pengiran Anak Abdul Rahman, D.K., D.P.M.B., P.O.A.S., O.B.E.

Pengiran Shahbandar Sahibul Bandar, Dato' Paduka Haji Mohammed Salleh bin Pengiran Haji Mohammed, D.P.M.B., P.O.A.S.

Pehin Dato' Perdana Menteri, Dato' Paduka Haji Ibrahim bin Mohammed Jahfar, D.K., D.P.M.B., O.B.E., P.O.A.S.

Pehin Orang Kaya Di-Gadong, Awang Haji Mohammed Yussof bin Awang Haji Husain, P.O.A.S.

Pehin Orang Kaya Shahbandar, Haji Ahmad bin Mohammed Daud, P.O.A.S., M.B.E.

Pehin Jawatan Dalam, Awang Haji Mohammed Noor bin Haji Abdul Razak, P.O.A.S.

Pengiran Ali bin Pengiran Haji Mohammed Daud, S.M.B.

Pehin Laksamana, Haji Mohammed Taha bin Awang Mohammed Husain, P.O.A.S.

Pengiran Mohammed Yussof bin Pengiran Haji Abdul Rahim, S.M.B.

Marsal bin Ma'un, S.M.B.

Pengiran Haji Abu Bakar bin Pengiran Mohammed Salleh, P.O.A.S.

Pehin Dato' Temanggong, Lim Cheng Choo.

Pengiran Anak Safar ibni Al-Marhum Sultan Hashim, P.O.A.S.

Pengiran Anak Khamis ibni Al-Marhum Sultan Hashim, P.O.A.S.